

C A M P I N I A

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKARCHIVARIAAT

NOORD-KEMPENLAND

3e jaargang

april 1973

nr. 9

Redactie: N. Klaasen, archivaris

Redactieadres: Torenstraat 1, Oirschot
tel. 04997 - 1424, toestel 001

De prijs voor een abonnement bedraagt f 6,-- per jaar, te storten
op postgirorekening 1069032 van de gemeente Oirschot met vermelding
abonnement Campinia.

Uitgeversrecht: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

**N.B. Op schriftelijk verzoek kan toestemming tot overname
worden gegeven.**

Geachte abonnee,

Met meer dan 1000 lezers gaat Campinia thans de derde jaargang in. Het aantal vaste hoofdstukken is uitgebreid en de periodiek groeit geleidelijk maar zeker uit tot een algemeen Kempisch streekhistorieblad. De nieuwe vaste rubriek "De oude Kempische gilden" wil door publikatie en interpretatie van de belangrijkste gildestukken de lezers attenderen op de betekenis van het gildewezen, en de gildebroeders konfronteren met hun oude maar niet verouderde gilde-idealen. De rubriek "Kempische oorkonden" zal in de loop der jaren de oudste historische wetenswaardigheden van alle Kempische gemeenten aan het daglicht brengen en in hoofdstuk VI (oude toponymica) zullen de plaatsnaamkundige problemen van vele dorpen in Kempenland worden behandeld. De bronnen der plaatselijke en streekhistorie in de Kempen zijn legio.

Onze periodiek heeft een dienende taak. Zij wil op de belangrijkeheid der oude archieven attenderen. Zij wil de bronnen voor U toegankelijk maken en U stimuleren, de licht- en schaduwzijden van ons voorgeslacht eens zelf onder de loep te nemen, de banden van heden en verleden te bestuderen en op grond van de historische evolutie voor ons nageslacht een gezonde toekomst te plannen. Wij menen, dat dit de moeite waard is. Moge onze bescheiden bijdrage worden gevolgd door vele soortgelijke en betere in den lande. Voor suggesties uit de kring onzer lezers houden wij ons steeds aanbevolen.

Campinia wordt als het ware het kontaktorgaan voor hen, die belang stellen in de geschiedenis der oude Kempen, die hun historische kennis op velerlei gebied willen verrijken en hun eigen desbetreffende kennis gaarne aan anderen willen mededelen.

De redactie.

DOOR PALEOGRAFISCHE KENNIS TOT BOEIEND
POPULAIR-HISTORISCH ONDERZOEK

De juistheid van deze bewering mochten kursisten van de te Oirschot en Veldhoven gegeven cursus in de paleografie ervaren. Een aantal van deze enthousiaste kursisten startte namelijk reeds vóór afloop van de cursus met het publiceren van diverse wetenswaardigheden uit de oude archieven. De desbetreffende oude teksten worden door hen getranskribeerd en, voorzien van een kort maar duidelijk verhaal, in het plaatselijk weekblad onder het hoofd "ARCHIVALIA" gepubliceerd. In de loop der jaren worden aldus vele kostelijke plaatselijk-historische gegevens op verstaanbare wijze onder een groter publiek gebracht. Door hun paleografische kennis zijn deze amateur-onderzoekers in staat gesteld, in groter teamverband mede te werken aan een rekonstruktie der plaatselijke historie en een heroriëntering op het verleden. Vóór elke publikatie wordt het werkstuk ter beoordeling aan de archivaris voorgelegd. Wij feliciteren deze kursisten met het behaalde resultaat en met hun enthousiaste medewerking bij het ontsluiten der oude historische bronnen. Moge dit loffelijk streven nog veel navolging vinden.

W. Klaasen

I NHOUD

I.	De brandende scheper (opgetekend door Meester C. Rijken, 1930)	1
II.	De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem (vervolg)	2
III.	De notulen der vergaderingen van schepenen, burge-meesters, armmeesters, kerkmeesters, zettters en notabelen der in de dingbank van Zeelst-Veldhoven-Blaarthem verenigde dorpen (vervolg)	4
IV.	Het jaarkeurboek van de Vrijheid en Heerlijkheid Oirschot-Best (vervolg)	9
V.	a. De oorkonden van Best en Oirschot vanaf de 14e eeuw (vervolg)	12
	b. De Veldhovense oorkonden (Oerle, Meerveldhoven, Zeelst, Veldhoven, Zonderwijk) vanaf de 13e eeuw (vervolg)	14
	c. De oorkonden van Bergeijk en Westerhoven vanaf de 14e eeuw (vervolg)	16
	d. Oorkonden van Beers vanaf de 14e eeuw (vervolg)	19
	e. Oorkonden van Valkenswaard (en Waalre) vanaf de 14e eeuw (vervolg)	19
VI.	Oude toponymica	20
VII.	Genealogica (vervolg)	24
VIII.	Huizen en hun bewoners te Oirschot van de zeventiende tot de twintigste eeuw	29
IX.	Capucijnen uit Oirschot en Best (door Pater Gerlach, O.F.M. Cap. hist. drs.)	29
X.	Lijst van Kempische steden, vrijheden en dorpen met opgave van het aantal woonhuizen in 1736, 1766 en 1771	34
XI.	Lezers leveren hun bijdrage	35
	1. De parochie van de H. Caecilia te Veldhoven onder het pastoraat van Gerardus Verhoeven, 1826 - 1875	
	A. De Schuurkerk	35
	2. Aanvulling op hoofdstuk VII, jaargang 2, afleveringen 7 en 8 (Par. archief St.-Caecilia, Veldhoven)	39
	3. De mannelijke lijn in de stamboom van M.F.J.N. van Cuyck, geb. 29-4-1970 te Best	40
XII.	Oirschotse leengoederen (Oirschot en Best)	41

I NHOUDvervele)

- Xiii: De kon kter v2n ;iet 2e2lacht De Merel over
de Iielft kge, i7, ddelbare er lage jus-
titie vn Oirschet 41
- rV. De oude Kempische 2i7den
I. irleiding 49

I. DE BRANDENDE SCHEPER

(sprookje opgetekend door Cornelius Rijken,
onderwijzer te Veldhoven, in 1930.)

Te Duisel, tusschen het gehucht "Achtereind" en het gehucht "De Drie Huizen" (waar in 1672 de z.g. "goelige" zijn oorsprong nam) onder Knegsel lag eertijds een moerassig broekland, thans in een uitgestrekte weide herschappen; dat broekland heette het "Elzenbroek", wellicht omdat er zooveel elzenhout groeide. In dat broekland lag, niet ver van de aarden baan, die van Duisel naar Knegsel leidt, een modderige kuil "de Kattenkuil" geheeten. Die kuil stond in den volksmond bekend als zeer "vervaarlijk", want "ze" hadden er daar al zeer velen "bij de kladden gehad".

't Was op 'n schoonen, zomerschen morgen, dat een "scheper" daar met z'n kudde schapen heen en weer drentelde, toen in de verte een wagen kwam aanrollen, achterin beladen met een groote kist geld. 't Was namelijk een militaire wagen en het geld diende om de soldaten, die in de omliggende dorpen waren ingekwartierd, hun soldij uit te betalen. 't Was nl. in den Franschen tijd, in de jaren 1700 drie en vier en negentig. Door het schokken van het voertuig in de diepe heisporen, was de kist er afgetuimeld. Onze scheper had 't gezien en niet zoodra was de wagen in de bosschen van Knegsel verdwenen, of hij verborg de kist onder een hoop plaggen. De .voerman bemerkte eindelijk het gemis der kist; haastig keerde hij terug en, omdat niemand in de uitgestrekte heide te bespeuren was dan onze scheper, moest deze natuurlijk de kist in bezit hebben. Maar hij ontkent ten sterkste en bevestigde zijn woorden met den eed: "Als ik de kist heb, dan mag ik lijen, dat ik heel mijn leven lang hier in vuur en vlam mag ronddolen." En zijn wensch werd vervuld: heel zijn leven lang heeft hij daar in den omtrek als een gloeiige rondgekuierd. Later is hij nog eens bij zijn baas geweest, die op het "Achtereind" woonde en Jan Fleeerackers heette. De dienstmeid "zat juist onder de koei" d.w.z. zij was bezig de koeien te melken; toen zij den brandenden scheper bemerkte, heeft ze van schrik "er iets van gekregen".

N.B. Het huis van dezen Fleeerackers is in 1795 door de soldaten, die er ingekwartierd waren, op 'n Zpndag onder de Hoogmis, bij ongeluk (ze waren bezig met het schieten met de geweren) in brand geraakt en in de asch gelegd. De soldaten stonden daarom eenmaand lang soldij af om den eigenaar van het afgebrande huis eenigszins tegemoet te komen.

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DINGBANK ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEM.

(vervolg)

251. B. 28-12-1615 blz. 97/2 - 98/1
Het corpus van Strijp (de H. Geestmeesters Willen Janssen Boons en Jan Marcelis, de schepenen Joost Artssen, Bastiaen Corstiaens en Jan Handricx vanden Sande, de burgemeesters Peter Henricx en Marten Janssen, de kerkmeesters Bastiaen Corstiaens en Jan wouters) heeft krachtens zekere oktrooibrieven van heer Nicolaes, bisschop van 's-Hertogenbosch, d.d. 15-12-1615 overgedragen aan Jonker Roeloff van Eijck: a) een "aangelag" met woning in de parochie van St.-Lambrecht te Blaarthem, dat de H. Geestmeesters krachtens testament van wouter Diericx en diens vrouw t.b.v. de armen eerder hadden verkregen (belendende percelen: oost: Philips Janssen, west en noord: koper, zuid: Peter van Hessel), b) een stuk akkerland te Blaarthem (belendende percelen: oost en noord: Philips Janssen, oost en zuid: Peter van Hessel). Uit laatstgenoemde akker moet de koper jaarlijks betalen aan, de H. Geest te 's-Hertogenbosch 5 vaten rogge en aan de H. Geest te Blaarthem 4 vaten rogge. Uit het "aangelag" moet hij betalen jaarlijks aan Claes op de Halve Mijle 3 gulden en 8 stuiver. verder moet aan het konvent van Baeseldonck jaarlijks een bedrag van 3 stuiver en 7 penningen worden betaald.
Schepenen: Jan Cláessen - Henrick Janssen
252. 7.. 12-10-1615 blz. 98/2
Jan wouters heeft als man en momber van Mariken Lip Jansdr. overgedragen aan Iken, dochter van Jan Lippen en vrouw van Lip Jan Denen, het gedeelte dat Mariken van haar grootvader JanLijbrechts was aangestorven, verhypothekeerd op het erf van Henrick Willens aan het Cobbeek.
Schepenen: Dierick van Hooff - Ariaen Janssen
253. 28-12-1615 blz. 99/1
Zeger Henricx heeft krachtens prokuratie, hem verleend door Marcelis Janssen, momber van de minderjarige kinderen van zijn broer Dierick Janssen op 20 mei 1615 t.o.v. de schepenen van Vessem, aan Jan, zoon van Lijbrecht Janssen (alias Denen) verwekt bij Ida Jans Lippen, overgedragen een rente van 14 gulden, verhypothekeerd op zekere gronden, die Anthonis Matheussen aan Henrick Willens had verkocht, welke rente Heijlwich, de weduwe van Joost wouters aan Jan Lijbrechts had beloofd volgens schepenbrief van 12-2-1578.
Schepenen: Dierick van Hooff - Ariaen Janssen
254. 4-1-1616 blz. 99/2
Zeger Henricx heeft namens zijn zoon Huijbert "super se et ernia sua" verklaard aan Jan Lijbrechts Janssen (alias Denen) schuldig te zijn een bedrag van 100 gulden tegen een jaarlijkse rente van 6 gulden en

5 stuiver. Dit bedrag was Iken, de vrouw van Lijbrecht Janssen, van haar "moeye" Leenken van Hersel aangestorven.
Schepenen: Dierick van Hooff - Ariaen Janssen

255. Zo.-v. 4-1-1616 blz. 99/3 - 100/1
Jan Fransen als momber en Peter Martens als toeziende voogd over de kinderen van Peter Francen, verklaren aan Matheus wouters schuldig te zijn een bedrag van 200 gulden, dat Peter Francen tijdens gebrekkige omstandigheden van Matheus wouters had ontvangen. Hierbij komt nog een bedrag van 21 gulden 11 stuiver, waarmede de helft van een som van 40 gulden is betaald betreffende verlopen pacht aan Jan Bartholomeus op de Scherpneringe te Oerle. De momber en toeziende voogd stellen als onderpand hiervoor de goederen van de minderjarige kinderen t.1., huis en hof te Heerie in Zonderwijck-Velthoven (belendende percelen: Jmt wouters Goevers en Jan Teeuwens), uit welk huis en hof van de gebruikers jaarlijks een pacht van 15 gulden wordt verkregen.
Schepenen: Jacob Tielmans - Pauwels Tijssen.
256. Zo.-v. 12-1-1616 blz. 100/2
Jan Janssen Staessen heeft in erfreuil overgedragen aan Willem Artssen een stuk akkerland in de Schoterakker te Zonderwijck-Velthoven, genaamd "De Strepe" (belendende percelen: Jan Artssen alias Moren, Willem Artssen, Floris van Eijck heer te Nuenen en Jan Janssen Staessen).
Schepenen: Jacob Thielmans - Jan Jacobssen
257. Zo.-v. 12-1-1616 blz. 100/3
Willem Artssen heeft in erfreuil overgedragen aan Jan Janssen Staessen: a) een akker genaamd "Het Lijntken" in de Schoterakker te Zonderwijck-Velthoven (belendende percelen: wouter Joris wande Dooleggen, Conegonde de weduwe van Jan Hanssen en haar kinderen, Jenneken de weduwe van Jan Henricxen, Willem Artssen), b) een vaarweg van de gemene weg naar de genoemde akker (belendende percelen: Willem Artssen en wouter Joris), c) een stuk grond van circa 5 roeden (belendende percelen: Conegonde, Willem Artssen en Jan Staessen).
Schepenen: Jacob Thielmans - Jan Jacobssen
258. 12-9-1615 blz. 101/1
Testament van Bernart Dielissen en zijn vrouw Mariken: hun eerder gemaakte testamenten worden nietig verklaard; hun 3 kinderen Frans, Willem en Anneken Bernarts ontvangen ieder na overlijden van de testateurs 50 gulden en verder zullen zij hetzelfde aandeel verkrijgen als de andere kinderen.
Schepenen: Anthonis Ariaens - Henrick Jan Rutten
259. 4-2-1614 blz. 101/2
Wouter Lodewijcx heeft aan Hendrick wouters in erfrecht overgedragen een erfrente van 2 gulden 10 stuiver per jaar, welke rente Gerit Huijben voormaals aan Gijsbert, zoon van Jan Hacken had beloofd volgens

schepenbrief van Oerie d.d. 12-4-1527 en die tegenwoordig Margriet Arts uit haar huis en hof moet betalen.

Schepenen: Antonis Ariaens - Jan Joosten

260. 21-1-1616 blz. 101/3 102/1

Antonis Ariaens heeft krachtens prokuratie van Maria de weduwe van Gerart Wouters en haar momber Antonis Ariaen Bierens, hem verleend t. o.v. de schepenen van Waalre en Valkenswaard op 19-7-1608, overgedragen aan Willem Muijberts en Ansem Roeloffs als provisoren van de H. Geest van Blaarthem en Gestel t.b.v. de armen dezer plaatsen een jaarlijkse rente van 2 gulden, die bovengenoemde Maria uit de goederen en onderpanden van Dirck Berdhmans beurde. Voorwaarde is, dat Neelken Berchmans tijdens haar leven deze twee gulden mag genieten. Na haar dood vervalt deze rente aan de armen van Blaarthem en Gestel.

Schepenen: Jan Claessen - Hendrick Janssen Rutten

261. Z. 1-2-1616 blz. 102/2-4

Jan Peter Ariaenszoon verzoekt Michiel Jorissen krachtens "naderschap" aan hem te willen overdragen bepaalde gronden te Zeelst, die Michiel van Peter Ariaens (vader van Jan) heeft gekocht. Jan Peter Ariaens biedt volledige restitutie aan, waarmede Michiel akkoord gaat. Jan restitueert Michiel 40 gulden 8 stuiver en 3 oort.

Schepenen: Dierick van Hooffve Adriaen Janssen

262. Z. 13-1-1618 blz. 102/5

Jan Peeters draagt over aan Michiel Jooris de gronden die hij krachtens "naderschap" van deze had verkregen.

Schepenen: Adriaen Janssen - Michiel Pauwels

III. DE NOTULEN DER VERGADERINGEN VAN SCHEPENEN, BURGEMEESTERS, ARMMEESTERS, KERKMEESTERS, ZETTERS EN NOTABELEN DER IN DE DINGBANK VAN ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEN VERENIGDE DORPEN.

(vervolg)

212. V. 24-6-1779 2/92r

Anthonij van Meurs, president, en Jacobus Fabri, schepenen van Veldhoven, kommitteren de schepenen Jacobus van Heijst, om op de door de kwartierschout van Kempenland uitgeschreven vergadering te Eindhoven op 5 juli 1779 te verschijnen en met de gekommitteerden van het kwartier Kempenland te delibereren en te besluiten.

Getekend: A. van Meurs, J. Fabri, sekretaris Brocx

213. Z. 25-6-1779 2/92v

Joachim Geene, schepenen, Anthonij van der Kruijssen en Huijbert van Duijsel, burgemeesters van Zeelst, kommitteren en autoriseren de sche-

pen Joost van Breda, om op de door de kwartierschout van Kempenland uitgeschreven vergadering te Eindhoven op 5 juli 1779 te verschijnen en met de gekommitteerden van het kwartier Kempenland te delibereren en te besluiten.

Getekend: J. Geene, iluighert van Duijsel, Antonie van der Kruijsen, sekretaris Brocx.

214. B. 25-6-1779 2/93r

Franciscus van der Leen, schepenen, en Jan van den Heuvel, burgemeester van Blaarthem, kommitteren en autoriseren de schepenen Peter Baselmans, om op de door de kwartierschout van Kempenland uitgeschreven vergadering te Eindhoven op 5 juli 1779 te verschijnen en met de gekommitteerden van het kwartier Kempenland te delibereren en te besluiten.

Getekend: F. van der Leen, Jan van den Heuvel, sekretaris Brocx.

215. V. 1-7-1779 2/93v-94r

Jan Verhagen, meester-timmerman te Eindhoven, verklaart tegenover de regenten van Veldhoven, dat de reparaties aan pastorie en school conform het bestek zijn verricht met uitzondering van het volgende: a) pastorie: de hekken en palen moeten nog eens geveerd worden, op iedere ri el van de hekken moet nog een nagel worden geslagen, aan de schuiframen ontbreken nog ringen, volgens de predikant moeten nog enige voegen in de vloer met stopverf worden gedicht, b) school: de zolder die volgens het bestek boven de school zou blijven ⁵⁷gelegd boven de keuken, een deurgebint, dat tussen school en keuken zou moeten komen, is nu geplaatst tussen de school en de goot in dezelfde muur (deze veranderingen zijn echter geschied met kantsent van de schepenen en op verzoek van de schoolmeester).

216. V. 29-7-1779 2/94v

Anthonij van Meurs en Jacobus Fabri, schepenen van Veldhoven, kommitteren de schepenen Jacobus van Heijst, om zich op 21 augustus a.s. te 's-Hertogenbosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor de periode van 1 oktober 1779 tot 30 september 1780.

Getekend: A. van Meurs, J. Fabri, sekretaris Brocx.

217. Z. 30-7-1779 2/95r

Joost van Breda, schepenen, Anthonij van der Kruijssen en Huijbert van Duijsel, burgemeesters van Zeelst, kommitteren de schepenen Joachim Geene, om zich op 21 augustus a.s. te 's-Hertogenbosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor de periode van 1 oktober 1779 tot 30 september 1780.

Getekend: J.v.Breda, Anthonie van der Kruijsen, Huijbert van Duijsel, sekretaris Brocx.

213. B. 31-7-1779 2/95v

Peter Baselmans, schepenen, en Jan van den Heuvel, burgemeester van

Blaarthem, kommitteren de schepen Francis van der Leen, om zich op 21 augustus a.s. te 's-Hertogenbosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor de periode van 1 oktober 1779 tot 30 september 1780.

Getekend: P. Baselmans, J.H. van den Heuvel, sekretaris Brocx.

219. V. 31-7-1779 2/96-97r

Extrakt uit het register der resolutiën van de Hoog 'Mogende Heren Staten-Generaal van 30 juni 1779 inzake het rekwest van de regenten van Veldhoven om een bedrag van f 500,-- te mogen negotiëren (tegen een rente van 3%) tot betaling van de reparaties aan de schoolmeesterswoning (bij publieke aanbesteding aangenomen voor f 496,--): het verzoek wordt ingewilligd onder de navolgende voorwaarden: a) jaarlijks moet f 100,-- worden afgelost, b) dit bedrag moet als ontvangst in de burgemeestersrekening van 1779 worden verantwoord, c) de gatie van het te negotiëren bedrag moet binnen één maand bij het kantoor der Domeinen van Brabant worden geregistreerd, d) ook deze resolutie moet door supplianten ter registratie worden aangeboden bij de Domeinen van Brabant en de griffier van de Leen- en Tolkamer.

Getekend: H. Fagel.

In margine: registratie van de Domeinen in Brabant, getekend Willem Cornelis Ackersdijck; registratie ter griffie van de Leen- en Tolkamer J.H. van Heurn.

220. V.Z.B. 8-4-1780 2/98v-99

Johannes Manuel Brocx toont aan president en schepenen een commissie van de Staten-Generaal, waarbij hij (sekretaris van Waalre en Valkenswaard en substituut-sekretaris van de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem) thans wordt aangesteld als tweede sekretaris van de genoemde dingbank, waardoor hij bevoegd is, alle akten, open en gesloten brieven en al hetgeen hem door de magistraten wordt bevolen, te behandelen, te tekenen en te depêtheren, en wel zonder prejudicie van de principale sekretaris Boudewijn van Beverwijk, die hij na diens overlijden zal opvolgen als principaal sekretaris.

Getekend: H, Fagel.

Op 31 maart 1780 heeft hij voor de Ho.Mo. zijn desbetreffende eed afgelegd.

221. B. 2-6-1780 2/97v-98r

Vergadering van officier, schepenen, burgemeester, zettters en armmeesters van Blaarthem, waarbij door de officier wordt voorgesteld, in verband met het afbranden van 8 huizen (waardoor het totaal aantal huizen in Blaarthem op 21 is gedaald) een rekwest om negotiatie van gelden aan de Ho.Mo. te richten ten bedrage van f 2.400,--, zijnde het zuiver vierde der waarde der afgebrande huizen (aangezien dit bedrag bij personele omslagen niet verkregen kan worden). De vergadering besluit dit verzoek aan de Ho.Mo. te richten en wel ten bate van die eigenaars der afgebrande huizen die de herbouw binnen de daarvoor gestelde tijd willen bewerkstelligen en de hiervoor vereiste eed willen afleggen. De

lening is ten laste van het corpus van Blaarthem en de rente mag de drie procent niet overschrijden. De aflossing kan pas geschieden nadat de quota in de opbouw van het raadhuis der gekombineerde dingbank is betaald. Het rekwest zal worden opgesteld door stadhouder de Jongh.

Getekend: de Jongh, P. Baselmans, F. van der Leen, J. Donkers, W.v.Baarschot, G. Baselmans, W.G. van Baarschot, sekretaris Brocx.

222. V.Z.B. 8-6-1780 2/100r

Presidenten schepenen der dorpen en dingbank Veldhoven, Zeelst en Blaarthem verklaren, dat zij Johannes Manuel Brocx, de sekretaris dezer dingbank, aanstellen als ordinaris-gekommitteerde van het kwartier Kempenland, om op alle kwartiersvergaderingen te verschijnen en de belangen der drie dorpen te behartigen. De aanstelling geschiedt voor 3 jaar en gaat in op 1 juni 1780. Met hetgeen krachtens deze aanstelling door hem zal worden afgesproken en verricht, zal men zich akkoord moeten verklaren.

Getekend: Peter Baselmans, F. van der Leen, J. Geene, J.v.Breda, J. Fabri, J. van Heijst, A.v.Meurs, president en loco-sekretaris.

223. B. 24-6-1780 2/100v

Peter Baselmans, schepenen, en Johannes Donkers, burgemeester van Blaarthem, kommitteren en autoriseren de schepen Franciscus van der Leen, om op de door de stadhouder van de kwartierschout van Kempenland uitgeschreven jaarlijkse vergadering te Eindhoven op 3 juli te verschijnen en met de andere gekommitteerden van Kempenland te delibereren en te besluiten.

Getekend: Peter Baselmans, Johannes Donkers (kan niet schrijven), sekretaris J.M. Brocx.

224. V. 29-6-1780 2/101r

Jacobus van Heijst en Jacobus Fabri, schepenen van Veldhoven, kommitteren en autoriseren de president-schepenen van de dingbank, Anthonij van Meurs, om op 3 juli a.s. te Eindhoven op de jaarlijkse door de stadhouder van de kwartierschout van Kempenland uitgeschreven vergadering te verschijnen en met de andere gekommitteerden van Kempenland te delibereren en te besluiten.

Getekend: J. van Heijst, J. Fabri, sekretaris J.M. Brocx.

225. Z. 30-6-1780 2/101v

Joost van Breda, schepenen, Jan van Erkel en Willem Markus, burgemeesters van Zeelst, kommitteren en autoriseren de schepenen Joachim Geene, om op de door de stadhouder van de kwartierschout uitgeschreven jaarlijkse vergadering van het kwartier Kempenland te verschijnen en met de andere gekommitteerden van het kwartier te delibereren en te besluiten.

Getekend: J. van Breda, Jan van Erkel, Willem Marskus; sekretaris J.M. Brocx.

226. Z.M. 30-6-1780 2/102r
Vergadering van de schepenen en de burgemeesters van de dorpen Zeelst en Meerveldhoven, waarbij na voorgaand overleg wordt goedgevonden de nieuwe brug over de Gender publiek aan te besteden. Vier vijfde der kosten zal zijn voor rekening van Zeelst en één vijfde voor rekening van Meerveldhoven. De taxatie zal worden gedaan door onpartijdige deskundige timmerlieden en moet worden betaald door Meerveldhoven.
Getekend: J. Geene, Jan van Erkel, J. v. Breda, Willem Marckus, P. Booms, Cornelis Biesen, Antoni H. Louwers, president A. van Meurs als loco-sekretaris.
227. Z. 20-7-1780 2/102v
Joachim Geene, schepen, Jan van Erkel en Willem Markus, burgemeesters van Zeelst, kommitteren de schepen Joost van Breda, om zich op 19 augustus a.s. te 's-Hertogenbosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor de periode van 1 oktober 1780 tot 30 september 1781.
Getekend: J. Geene, Jan van Erkel, Willem Marckus, sekretaris J.M. Brocx.
228. B. 29-7-1780 2/103r
Franciscus van der Leen, schepen, en Johannes Donkers, burgemeester van Blaarthem, kommitteren de schepen Peter Baselmans, om zich op 19 augustus a.s. te 's-Hertogenbosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor de periode van 1 oktober 1780 tot 30 september 1781.
Getekend: F.v.d.Leen, Joh. Donkers (kan niet schrijven), sekretaris J.M. Brocx.
229. V. 31-7-1780 2/103v
Anthonij van Meurs en Jacobus Fabri, schepenen van Veldhoven, kommitteren en autoriseren de schepen Jacobus van Heijst, om zich op 19 augustus a.s. te 's-Hertogenbosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor de periode van 1 oktober 1780 tot 30 september 1781."
Getekend: A. van Meurs, J. Fabri, sekretaris J.M. Brocx.
230. Z.M. 30-8-1780 2/106r
Matthijs Baselmans, meester-timmerman te Zeelst, verklaart, dat hij op verzoek van de regenten van Zeelst en Meerveldhoven, de nieuwe brug over de Gender (aanbesteed op 30 juni 1780 en aangenomen door Jan Liebreghs) heeft geïnspekteerd en volgens het bestek in orde heeft bevonden.
231. B. 20-10-1780 2/106v-107
Aangaande het verzoek van Blaarthem, om ter betaling van een vierde der waarde van 8 afgebrande huizen (6 oktober 1779) voor de wederopbouw het benodigde bedrag te mogen negotiëren, wordt als volgt door de Staten-Generaal beslist: het verzoek wordt ingewilligd. Er mag een bedrag van f 335,-- worden genegotieerd tegen een rente van maximaal 3%. De voorwaarden zijn: 1) Zodra het kapitaal dat was benodigd voor

- de opbouw van het nieuwe raadhuis binnen de dingbank Veldhoven, Zeelst en Blaarthem te Veldhoven is afgelost, moet aanstonds een begin worden gemaakt met de aflossing van het nu te negotiëren kapitaal, 2) de desbetreffende obligatie moet binnen 6 weken op het Comptoir der Domeinen in Brabant worden geregistreerd, 3) Ook deze resolutie van de Ho.Mo. moet, voordat men er gebruik van gaat maken, ten Comptoire der Domeinen van Brabant en op de Griffie van de Leenen en Tolkamer te Den Bosch worden geregistreerd.
232. V. 23-3-1781 2/108
Vergadering van schepenen, burgemeesters, zettters en armeesters van Veldhoven. In verband met dagelijkse meningsverschillen tussen de ingezetenen van Veldhoven en die van Zeelst, Meerveldhoven, Blaarthem en Gestel, aangaande het gemeenschappelijk gebruik van het Broek of de Gemeente, wordt besloten, de tussenkomst van de Raad van State in te roepen en het gemene Broek onder de genoemde dorpen te verdelen. De advocaat Willem Cornelis Ackersdijck te Den Bosch wordt gemachtigd de nodige stappen te ondernemen.
Getekend: A. van Meurs, J. Mickers, Corn. van den Fijnden, H. van Nistelroeij, Hendrik van Stiphout, Goort Eisen, J. van Heijst, J. Fabri, sekretaris Brocx.
233. V. 28-6-1781 2/109r
Anthonij van Meurs, president, en Jacobus van Heijst, schepen van Veldhoven, kommitteren en autoriseren de schepen Jacobus Fabri, om op de door de stadhouder van de kwartierschout uitgeschreven vergadering te Eindhoven op 2 juli a.s. te verschijnen en met de andere gekommitteerden van Kempenland te delibereren en te besluiten.
Getekend: A. van Meurs, J. van Heijst, sekretaris Brocx.
- IV. HET JAARKEURBOEK VAN DE VRIJHEID EN HEERLIJKHEID OIRSCHOT-BEST.
- (vervolg)
- Additie van 24-4-1655:
- "Alsoo binnen dese Vrijheijt Oirschot metter nacht geschieden verscheijde straetschenderijen in het uijtslaen vande gelaesen aen de huijssen soo van den officier schepenen ende predicant als van andere particuliere persoonen ende dat d'auchteurs en quaetdoenders daer van mits de duijsternisse van den nacht tot nochtue niet en sijn ontdeckt geworden, d'welck is een onlijdelijck quaet, dat bij alle mogelijcke middelen dient tegen gegaen, soo doen mijn heeren schouteth ende schepenen condigen dat alle wie aen den heere officier sal ken-nelijck maecken den genen alsulcken feijt begaen oft daer toe bij eenige middelen geholpen hebbende oft eeniéhints daer aen plichtigh sijnde voor sijn aenbrengen sal hebben ende ontfangen eene somme van tsestigh Caroli guldens ende want het gebeurde dat den aenbrenger

daer mede selffs aen plichtigh waere, dat sal hem sijn ende blijven vergeven ende sijnen naeme geswegen. Is oock geraempt ende geordineert dat al wat bij stacke oft dijergelijcke straatscheijnderijen aenden heere officier, regerende schepenen ende predicant hun huijssingen ofte goeden sal werden misdaen, aen de selve ten laste van de gemeijnte sal werden goetgedaen ende gerefundeert soo dat de selve heeren sijn onbeschadicht. Actum den 24 april 1655."

(In verband met diverse straatschenderijen zoals het inslaan van ruiten bij de huizen van de officier, de schepenen, de predikant en andere partikulieren, waarvan de daders tot nu toe in de nachtelijke duisternis niet konden worden gevonden, hebben schout en schepenen een beloning van 60 Karolus-gulden beloofd aan een ieder, die de daders aan de officier zal aangeven. Nbcht de aangever zelf medeplichtig zijn, dan zal hem zijn daad kwijtgescholden worden en zijn naam niet worden bekend gemaakt. De berokkende schade zal op kosten van de gemeijnt warden hersteld.)

Additie van 20-2-1656: IN DEN VASTEN-AVONDT-DAGHEN GEEN GANSEN TE RIJDEN:

"Den heere officier, schepenen ende die van den eede deser Vrijheijt hebben geordineert, gestatueert ende verboden aen alle ionge gesellen ende lieden, dat voortaan nijemant hem en sal hebben te vervoorderen in de vastenavondtdaeghen 't sij voor oft naer te reijden oft te trecken met perden te werpen oft met clijpelen te slaen eenige gansen, haenen oft hinnen, oijck dat nijemant hem en sal vermommen oft tot mascaraden te maecken noch oock publieckelijck om de linde oft lanckx de straeten te dansen met pijpen, trommelen, welonsen oft dijergelijcken instrumenten op eenen pene van XXI st. bij eenen ijgelijcken te verbeuren contrarie doende, noch oock bij nacht ijemanden eenich hout t'ontdragen op peene dat deselve arbitralijck gestraft sullen worden, welcken voorsc. peene bij heeren schepenen is verclaert executabel, ende dat de ouders voor haere kinderen ende meesters voor hunne boden voor denselven pene sullen mogen aengesprocken ende geëxecuteert worden. Gepubliceert den 20en februarij 1656 ter presentie van officier en schepenen."

(Officier en schepenen verordenen, dat de gezellen en jongelieden voortaan tijdens de vastenavonddagen niet meer met paarden mogen rijden of trekken en geen ganzen, hanen en kippen mogen werpen of met knuppels slaan. Vermommingen en maskeraden worden verboden. Niemand mag in het publiek om de linde of langs de straten dansen met pijpen, trommels en dergelijke instrumenten. Elke overtreding wordt met 21 stuiver beboet. Wie 's nachts enig hout ontvreemdt, zal bij vonnis worden bestraft. De ouders zijn aansprakelijk voor hun kinderen en de meesters voor hun bedienden.

Afkondigingen:

2-4-1657

14-4-1659

4-4-1660

Additie van 20-3-1661: ORDONNANTIE VAN OP SONDAGHEN ONDER DE PREDIKATIE ONTRENT DE KERCKE NIET TE SPELEN, GEENE WINCKELS OPEN NOGH GEENE GELAEGEN TE MOGEN SETTEN:

"Alsoo in ervaerentheijt comen ende meer ende meer sien gebeuren datter vele onregeltheden ende groote insolventien geschieden bij d'ingesetenen deser Vrijheijt op den sabbadagh des Heeren, streckende tegens Godts geboth ende der kercken godtsdienst tot groote ergernisse vande goede ende vroomen ende om alle soodanige onregeltheden voor te coomen ende te weered, soo hebben die heeren schoutethen, schepenen ende regeerders der voorsc. Vrijheijt goet gevonden ende verstaen expresselijck t'interdiceren ende verbieden gelijk sij doen bij dese, dat nijemant wije hij oock sij, jonk oft oudt, voortaan op de sondaghen hem sal vervoorderen onder den godtsdienst*der kercken oft gedurende de predicatien voor oft naer middagh ontrent de kercke op oft bij den kerckhoff oft die plaetse eenich geraes te maecken met trommelen, schieten, kegelen, balslaen, caetsen oft eenige andere diergelijcke exercitien te doen oft te plegen op eene pene ende boete van sesse Carolij guldens telleken aen't officie bij ider een contrarie doende te verbeuren, ende sullen de ouders voor hene kinderen ende meesters ende vrouwen voor hare booden moeten caveren.

Item sullen de backers ofte winckeliers op sondaghen geen broedt oft eenige waeringen ten thoon voor stellen oft op hunne winckels voort doen, op eene pene van sesse gelijcke guldens aen't officie te verbeuren tleicke reijse sulcx doende. Ende sullen de tappers ofte herbergiers op de sondaghen geen gelaegen mogen setten voor des naemiddaghs de clocke drij ueren hoe kleijn het geselschap oock soude mogen sijn, contrarie doende bij de tappers ende herbergiers te verbeuren den pene van twelff guldens ende sullen die geene daer in't gelach bevondende ijeder verbeuren ses guldens wel verstaende dat den vremen rijsenden man in dese pene exempt is ende niet begrepen sal sijn.

Welcke voorsc. penen dus geordineert ende bij heeren schepenen verclaert worden onder heerlijcke, reele en parate executie sonder eenige conniventie voor nu als voor als dan voor't officie executabel, op sondagh den 20en martij 1661 ter paije vanden raethuijse de meeste menigte van menschen vergadert sijnde gepubliceert ten bijwesen ende overstaen van schepenen excepto Doesborgh onderteckent quod attestor supscriptus secretaris P. van An del."

(In verband met onregeltheden rondom de kerk en het kerkhof tijdens de kerkdiensten, wordt verordend: a) dat niemand op zondagen tijdens de kerkdiensten en predikaties bij de kerk of het kerkhof met trommels, schieten, kegelen, balwerpen, etc. enig lawaai mag veroorzaken. Overtreding wordt met 6 Karolus-gulden beboet. De ouders zijn aansprakelijk voor hun kinderen en de meesters en mevrouwen voor hun dienstpersoneel. Bakkers en winkeliers mogen op zondagen geen brood of waar etaleren. Tappers en herbergiers mogen op zondagen ver6r drie uur in de namiddag geen gelag aanrichten voer gezelschappen, hoe klein deze ook mochten zijn. Tappers en herbergiers, die deze verordening negeren, zullen met

12 Karolus-gulden werden beboet. Degenen die in het gelag bevonden worden, moeten 6 gulden boete betalen. De reizende man (vreemde) valt hier niet onder.)

(slot volgt)

V. a. DE OORKONDEN VAN BEST EN OIRSCHOT VANAF DE 14e EEUW

(vervolg)

54. SCHEPENOORKONDE VAN 'S-HERTOGENBOSCH
8 oktober 1394

Gerardus dictus Heyssen soen legitime et hereditarie vendidit Lauren-
cio filio Theodorici dicti vanden Passche annuam et hereditariam pac-
tionem dimidii modi siliginis mensure de Oerscot solvendam anno que-
libet hereditarie in festo purificationis Marie virginis et in Oer-
scot tradendam et deliberandam ex quodam prato dicto die Scerm-
dono sito in parochia de Oerscot in pastoria de Ertbruggen iuxta heredita-
tem Henrici dicti Heyssen soen fratris dicti venditoris ex uno latere
et iuxta communitatem ibidem ex alio latere ut dictus venditor dice-
bat ab eodem emptore iure hereditario possidendam et habendam dictus-
que venditor dictam pactionem prefato emptori supportavit et effestu-
cando resignavit iure in talibus consueto, promittens dictus venditor
ut debitor principalis super se et bona sua omnia quod ipsi dicto
emptori de dicta pactione ei vendita atque ex dicto prato annuatim
solvenda ut dictum est debitam et iustam prestabit warandiam et quod
omnem aliam obligationem in dicto prato existentem excepto uno grosso
antiquo Turonensium denariorum annuatim exinde prins de iure solvendo
ut dictus venditor dicebat dicto emptori deponet omnino. Testes iuris
fuerunt scabini in Buscoducis Theodoricus ter Wout et Johannes
Stoyneck. Datum in profesto beati Dyonisii martiris anno Domini mille-
simo C^m nonagesimo quarto.

(Gerardus Heyssen heeft aan Laurentius, zoon van Theodoricus
vonden Passche overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een
halve schepel rogge en wel uit een weiland genaamd "die Scerm-
dond" in de hertgang Ertbruggen te Oirschot (belendende percelen:
Henric Heyssen, broer van verkoper, en de "gemeijnt").)

55. OORKONDE VAN HERTOGIN JOHANNA
8 maart 1387

Authentiek afschrift van een
afschrift, Rijksarchief in Noord-
Brabant in: Archief Raad van Bra-
bant R 353 foi. 279-283, d.d.
1668.

In nomine Domini Amen. *Datum per copiam.*
Jehanne, bi der gratien Godts, Hertochinne van Lucemburg, van
Lothryck; van Brabant ende van Lemborch, Mercgrevinne des Heylichs
Rijcx, doen cont allen luden, dat wij, om die goede gonst die wij

draeghen tot Willem, heer van Pietersheijrn, ende om den dienst, die
ons sijn voorseten dicwile gedaen hebben, ende dien hij ons noch
doen sal, ende oic nae den waerheiden ende getuychgenissen dye wij
daeraff van ouds ende van nuwes gesien hebben, den selven Willem,
sijn oir ende naecomelingen, voir ons ende ons oir ende naecomelin-
gen, Hertoghe van Brabant, verleent, geconsenteert ende gewille -
coert hebben, verlenen, consenteren ende willecoeren mit desen brie-
ve, die punten hier naebescreven:

In den iersten, dat die vuerss. Willem ende sijn naecomelinghen, van
allen broeken ende van allen saeken, hoghen ende nederen, daer ghelt
aff coempt af toemen mach, tuitten vonnis gewonnen, off anders binnen
der Vrijheyte van Oirschot ende der banck van Hillevaerenbeke, gelijk
half ende half mit ons deilen selen, sonder arghelist. Ende omdat
onse scouteten van den Bosch ende van Kempelandt voortijts dicwile
als ons getoent is, alrehande broeken voor den vonnis quijt-geschou-
den hebben, soe willen wij, dat en geen ons scouteten voirss. noch
oic onse drossete van Brabant en geen deser broeken quijt en seelen
schelden, sij en hebben ons dat selve ierst getoent, ende ten sij
met onsen wille ende geheckenisse.
Ende weer't dat daer oic ennich gelt of goet daer af queme, daer af
sal die voerss. Heer van Pietersheim die recht helcht hebben, als
voirss. is.

Item, geviel't dat men alle oase lant van Brabant, deer ons eene ghe-
meyne lantbeede ghave, soo sal die heer van Pietersheim ons sijn be-
de geven ende betaellen, gelijc den anderen heeren ons lants van
Brabant, ende sijn ende sijnre liede beede dair sij op geset waeren,
inbrenghen in ons stat-wissel van Bruessel, off elder daer men die ge-
mein beede ontfanghe in den naeme van ons.
Item en sal onse schoutheit van den Bosch noch van Kempelandt die
goede lude van den Vrijheden ende dorpen voerss. nyet moeghen trecken
tot enigen heerschouwinghen te doen, dan bynen haere selfs Vrijheyden
ende dorpen. Ende ghevielen daerin enige broeken, die seelen wij ende
die heere van Pietersheim gelijk deelen, half ende half.

..... (1) dat des heeren luden van Pietersheim van den voir-
ss. Vrijheyte van Oirschot ende der banck van Hilvaerenbeecke plegen
seelen als men /eenige (2) loghe/ in Brabant heeft,
alle des onse ende der ander smaelheeren lude onder ons in Brabant
hoochgerichte hebbende, in alsuicken saeken pleghen ende sculdich
sijn te doen.
Ende overmidts desen, soe bevelen wij ende gebieden onsen drossete
van Brabant ende onsen scouteteit van den Bosch ende van Kempelandt, die
nu sijn off naemaels wesen seelen, dat sij den heer van Pietersheim,
noch sijn luden van den voirss. dorpen ende Vrijheden, boven de voerss.
punten ende articulen nyet en moeyen noch hinder en aoen, moer dat
sij hen derre rastelic ende vredelic doen ende laeten gebruycken in
alle der maete dat voirss. is, ende des nyet en laten op onse hulde
ende vrientstap te behouden.

In oerconde des briefs, daer wij onsen segel aen hebben doen hanghen.
Gegeven te Bruessel, acht dage in de maent van Meerte in't Jaer Ons
Hoeren, duysent driehondert seven ende tachtentich, na costume des

hoefs van Camerijck.

Et nos, decanus et capitulum ecclesie beati Servatii Traiectensis, Leodiensis diocesis, pretactas litteras originales in manibus nostris recepimus, vidimus et legimus, ac sigillo de cera glauci coloris illustris domirae Johanne, quondam ducisse Luttemburgensis, Lotharingie, Brabantie et Limburgensis, sigillatas a), ut apparebat, sanas et integras, non viciatas, non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua sui parte suspectas esse repperimus, et pretactas litteras cum copia huiusmodi concordare invenimus pilo addito vel mutato quod facti substantiam immutet aut nariet intellectum. In cuius rei testimonium hoc presens scriptum b) sigilli nostri fecimus appensione communiri. Datum anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimo primo, mensis decembris die vicesima quarta. Et erat subscriptum: Servacius Cabouten (?) notarius quoad copiam et collacionem factam per dominos decanum et capitulum supradictos cum litteris originalibus. Et erat sigillatum cum sigillo glauci coloris appendente cum simplici cauda.

a) *hs sigillatam, ook de volgende participia staan in het enkelvoud; maar zij hebben duidelijk betrekking op litteras*

b) *hs insumptum: klaarblijkelijk verschrijving, waarschijnlijk voor scriptum (meest gebruikelijk woord in dit verband), of mogelijk instrumentum (minder waarschijnlijk)*

(Johanna, hertogin van Brabant etc., oorkondt dat Willem, heer van Petershem, half-heer van Oirschot en Hilvarenbeek, voor de helft zal delen in de inkomsten van de hoge, middelbare en lage justitie van Oirschot en de bank van Hilvarenbeek.)

-
- (1) Volgens een andere kopie zou hier moeten staan: "Behoudelic"
 - (2) Tussen de / / zou volgens genoemde andere kopie moeten staan: "een ghemeyn oirloghe".

Transkriptie J. Vriens
Gecollationeerd door M. Bruning

V. b. DE VELDHOVENSE OORKONDEN (OERLE, MEERVELDHOVEN, ZEELST, VELDHOVEN, ZONDERWIJK) VANAF DE 13e EEUW.

(vervolg)

10. OORKONDE VAN HERTOG JAN III
30 april 1331 Gemeentearchief Veldheven nr. 1335,
18e eeuwse kopie.

Wij Jan bij der gratie Godts hertoge van Lothringen van Brabant ende van Limburch doen condt allen den geene die dese letteren sullen sien

ende hooren leesen, dat wij hebben vercocht wittelijck ende wael onse luidje van Zeelts ende haeren naecomelinge erfelijcke ende emmermeer een gemeijnte die sij voirmaels plegen te houden daer af sij egeene briefffen en hadden noch vestinge van ons noch van onsse voirderen van der welcker gemeijnte zij ons plegen te geven jaerlijcx ten chijnse vijfftien oude groote tournoijse van der welcker gemeijnte onse voorseijde luidje van Seelts ende die geene die met hen daer toe hooren sullen ons geven twee pont oude groote tournoijse te voorlijve ene vijftien oude groote tournoijse te chijnse ons ende onse oir erfelijcke te Sinte Baefs dach, voirt is te wetene, dat wij hen oock hebben vercoft erfelijcke eenen plack heijden die gelegen is bijder voirc. gemeijnte van welcken plack sij ons geven sullen een pont oude groote tournoijse te voorlijve ende vijf oude groote tournoijse te chijnse jaerlijcx tot elcke Sinte Baefs daege, ende is te wetene, willen onse luidje van Strijp gelden haer gelande vanden voirlijve ende van den chijnse die ons onse luidje van Zeelts geven sullen vander voirc. piacke dat sij dien plack voirc. met hen gesamenlijck sullen mogen oirbaren, van der welcker gemeijnte die eerste paelstede is t goet te Kerckhoven ende gaet van daer tot ten van Oirle ende van daer tot ten huijse van Berct, ende alsoo voirt tot ten Meermans grave ende voirt ten dieswege tot ten Eene Boonre toe ende voirt tot s' Heere gerichte toe van Cranendonck, ende van daer tot Achtmere toe, voirt ten uijtersten hornink van Welpschot, voirt ten goede Ter Heijde dat Liprechts was ende van daer weder ten yersten paele van Kerckhoven, ende al dat binnen is gelegen dat ons is ende ons toebehoirt ende is onse wille ende wij oirloven onse voirseijde luidje van Zeelts van Strijp ende die hen toebehooren dat sij mogen maken uijter voorseijde gemeijnte allen haren chijns dien sij ons jaerlijcx geven ende gelden sellen gelijck dat voirseijt is ende niet meer, ende consenteren ende oirloven willecoeren onse voirseijder luidje van Zeelts van Strijp ende die daer behoren ende haren naecomelinge erfelijck ende ummermeer dat onse richtere die nu daer is ofte naemaels sijn sal Bette enen schuttere van onsen wegen ende van onse naecomelinge wegen die mechtich sij te schutten en te pande alle andere vreemde beeste, ende van andere dorpe tomende op die voirseijde gemeijnte over vijf schillinge zwarte tournoijse den ouden groote tournoijse voor XVI denier gerekent alsoe dickwille als hijse daer op sal vijnden, ende van dien boete die daer af toemen sellen, sullen wij ende onse naecomelinge altoos hebben vier schillinge ende die voirc. schuttere XII denier voir sijnen loon. In oirconschappe van welcken dinge wij hebben onse voirseijder luidje gegeven dese letteren besegelt met onsen segele. Dit was gedaen en gegeven te Brussele in meijavont in den jae - re ons Heeren duijsent drie hondert ende dartich ende een.

(Uitgifte van gemene gronden door hertog Jan III van Brabant aan de ingezetenen van Zeelst en Strijp met aan deze gronden gelegen heideveld tegen een jaarlijkse erfcijns en een "voorlijf". De genoemde gemene gronden liggen tussen de volgende paalsteden: het goed Kerckhoven, Oerle, huize van Berct, Meermansgrave, ten Eene Soone, het gericht van Cranendonck, Achtmeer, de uiterste hoek van Welpschot, het goed Ter Heijde van Liprechts en wederom het goed Kerckhoven. Tevens staat de hertog hun toe een schutter aan

te stellen.)

V. c. DE OORKONDEN VAN BERGEIJK EN WESTERHOVEN VANAF DE 14e EEUW

3. NOTARIELE AKTE VAN JOHANNES VAN VINSSEKE
6 april 1326 (Archief Abdij Tonger-
lo, charter nr. 443)

In nomine Domini, amen.

Per hoc publicum instrumentum pateat universis quod anno a nativitate eiusdem M' CCC' XXVI°, indictione nona, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini Iohannis, divina providentia pape XXIIId anno X^o, mensis aprilis die sexta, in mei tabellionis publici et testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum comparens et constitutus presentia, discretus vir dominus Albertus, investitus parochialis ecclesie de Eyckerberghe, presbyter Leodiensis dyocesis, sua libera ac spontanea voluntate, non inductus ac ad hoc non coactus nec compulsus, prout publice affirmavit et asseruit in verbis et per verba veritatis, sed pacis tranquillitatem et veram concordiam habere et gustare volens et cupiens in perpetuum cum ecclesia Virginis gloriose monasterii de Thongerloe, Premonstratensis ordinis, Cameracensis dyocesis, ac presidentibus eidem dominis abbatibus et canonicis habitantibus in eadem, sub regulari obedientia Domini^a eiusque beatissime genitricis in humilitatis spiritu servientibus in eadem, qui pro tempore fuerint recognovit suo et nomine ecclesie sue pure (ad)^b simpliciter se nichil iuris habere nec etiam habuisse in locis infrascriptis quantum ad decimasfructuum seu bladorum vel leguminum cuiuscunque generis,^c aut etiam speciei videlicet in decima de Eyke, in decima de Westerhoven, decima de Ghestele, decima de Berkle, decima de Rijchoven, decima de Witrijc, decimis erga Jordanum de Reenden, erga Henricum dictum Nestellard et erga Arnoldum de Scaren acquisitis, ac aliis quibuscumque decimis antiquis et novalibus maioribus et minutis, quas domini abbates disti monasterii de Tongherle ac magistri doms de Postela ad ecclesiam Floreffienssem spectantis conjunctim vel divisim infra limites dicte parrochie de Eykelbergha jam acquisierunt et quas possessione juris vel quasi pacifica et quie - ta ab antiquis temporibus legitime pre se ferunt, prout sibi constare dicebat dictus investitus ad plenum per informationem proborum seniorum et fidedignorum hominum parrochianorum suorum, habita super hoc cum inquisitione plenaria debita et matura, testimonium insuper perhibentium quod antecessores dicti investiti, qui fuerunt pro retroactibus temporibus a quinquaginta annis citra in memoratis decimis nichil juris habuerunt nec etiam perceperunt, sed jus decimandi in predictis locis dictis dominis abbatibus et magistris cessit et tedere debuit solum et in solidum per transacta tempora et similiter in futurum; qui dominus Albertus investitus promiset in manu mei tabellionis, corporaliter stipulantis in verbo sacerdotii per appositionem proprie manus ad pectus, quod super decimis locorum supradictorum in futurum percipiendis per dictos dominos abbates de Tongherloe ac magistros de Postela, qui pro temporibus futuris erunt ac ipsorum successores prout ad

ipsos seu ipsorum quemlibet dinoscitur conjunctie: vel divisim per se vel per alium, suo seu ecclesie sue nomine directe vel indirecte nullatenus impetet vel vexabit nec eciam super possessione ipsarum decimarum inquietabit, molestabit seu quovis modo alio perturbabit, sub pena sententie suspensionis et excommunicationis in ipsum ferendarum, netnon quinquaginta librarum Turonensium parvorum ab ipso investito solvendarum et tardendarum, partim curie Leodiensi, et partim dictis dominis abbatibus et magistris, una cum interesse et dampnis seu expensis, si quod vel que incurrere contigerit dictos dominos et magistros ob defectum et negligentiam, inuno dolurn et culpain dicti investiti si secus egerit in premissis; renuncians insuper dictus investitus quantum ad premissa expresse omnibus et singulis exceptionibus et defentionibus juris tam ecclesiastici ac civilis et facti, deceptionis, et lesionis, vis, metus, doli mali, fraudis, cavillationis, privilegii libertatis, imniunitatis impetrati vel impetrandi, crucis assumpte vel assumende, et quibuscumque aliis generalibus et specialibus quibus dictus investitus seu etiam successores ejusdem contra dictos dominos abbates et magistros ac distas ecclesias et domos in aliquo super premissis valent aut possunt se defendere vel tueri, renuncians etiam exceptioni et juri dicenti generalem renuntiationem non valere. Acta sant hec in abbatia predicta de Tongherloe sub spina, in presentia religiosi venerabilis ac discreti viri domini Huberti abbatis, presentibus ibidem dominis Henrico de Beckenvoert priore, Johanne de Oestrout, Ilenrici de Diest, canonicis ecclesio Tongrensis ac fratre Gerardo preposito et canonico ecclesie Grimbergensis, Premonstratensis ordinis, dicte Cameracensis dyocesis, domino Johanne ex Ligno presbytero, Mathia Bac clerico, Nicholao famulo dicti prepositi, Ghiselberto vanden Vekene, Theodorico de Thilborch, Johanne de Stappen, magistro Johanne Lathomo, Johanne dicto Pomus, Johanne dicto Heerinck, Henrico dicto Brassard. et aliis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.- Ego Johannes dictus de Vinsbeke, presbyter Cameracensis dyocesis, sacri Romani imperii publicus ac metropolitane sedis Remensis auctoritate tabellio quia premissis omnibus et singulis prout suprascribuntur una cum prenomnatis testibus presens interpui, hoc publicum instrumentum inde confectum per manup Iohannis dicti de Aqua clerici dicte Cameracensis dyocesis alids corpraliter impeditus conscribi feci, cui propria manu mea hic me subscripsi et signis meis consuetis signavi, rogatus in testimonium premissorum. J. de Vinsb(ke) s(cripsi).

a) *vrijwel onleesbaar; er staan op deze plaats twee woorden, vermoedelijk tweemaal Domini, waarvan het laatste doorgehaald*

b) *achter pure een onleesbaar woord, blijkbaar synen::em met pure*

c) *onleesbaar woord, blijkbaar synoniem met generis er speciei*

(Notaris Johannes van Vinsbeke getuigt, dat Albertus, investiet en priester in de parochie van Bergeyk, verklaard ::eert geen recht te hebben op bepaalde goederen onder Bergeyk en =streken zoals de tienden van de oogst, van bossen en peulvruchten, te Bergeyk, Westerhoven, Berkel, Riethoven, de tienden verworven van Jordanus van [leenden, Henricus Nestellard en Arnoldus van Scaren en andere oude en nieuwe, grote en smalle tienden.)

4. OORKONDE VAN DE ABT EN HET CONVENT TE TONGERLO

26 oktober 1346

Archief: Abdij Tongerlo, charterar. 898.

Universis presentes litteras inspecturis, abbas et conventus ecclesie beate Marie Tongerlensis, Premonstratensis ordinis, Cameracensis dyocesis, necnon provisor seu magister domus de Postele, eiusdem ordinis, Leodiensis dyocesis, salutem in Domino, cum notitia veritatis. Noverint universi, quod nos tenore presentium recognoscimus et profite-mur, quod medietas decime tam grosse quam minute de Eykelberghe, dicte Leodiensis dyocesis, quam dudum habuit et legitime possedit Johannes de Ghemert; quam quidem decimam predictam Johannes de Ghemert predictus acquisierat et obtinuerat ab Henrico dicto Boyfays, filio quondam Gerardi de Eykelberghe dicti de Hove, imperpetuum tenendam et possidendam, ad provisorum seu magistrum domus de Postele, ad opus domus sue de Postele pertinuit, pertinet et legitime pertinebit pacifice possidenda, conditione taai interveniente, quod magister de Postele seu provisor qui est in presenti et qui pro tempore futuro erit, semper in sui prima institutione seu creatione infra primum annum sue institutionis predicte, predictam medietatem decime a nobis abbate Tongerlensi, qui jam est et qui pro tempore futuro erit, jure feudali relevet et relevabit; et etiam nobis in festo beati Andree apostoli singulis annis seu preposito nostro Tongerlensi quinque lopinos pagabiles siliginis etensure de Eykelberghe, quos nos abbas predictus redemimus seu deposuimus de medietate decime predicta, persolvat et persolvere tenebitur ex conducto; non obstante tamen quod fittere seu carte super hujusmodi decima per nos abbatem et conventum predictos dumtaxat sint confecte; insuper nos abbas et conventus predicti promittimus bona fide dicto magistro seu provisorio de Postele, qui nunc est, ejusque successoribus qui pro tempore futuro erunt, cum litteris et cartis nostris super dicta decima confectis, debitum adiutorium prestare in expensis tamen ipsius provisoris contra quoscumque injuriatores suos medie partis prescripte, si qui, quod absit, fuerint in futurum. In cujus rei testimonium et munimen, nos abbas et conventus predicti ac ego provisor de Postele presentibus litteris sigilla nostra duximus apponenda. Datum anno Domini 14° CCC^o quadragesimo sexto, die vicesima sexta mensis octobris.

(De abt en het konvent van Tongerlo en de provisor of magister van Postel oorkonden, dat de helft van de grote en kleine tiende te Bergeyk, die Johannes van Ghemert van Henricus Boyfays, zoon van Gerardus van Eykelbergh, genaamd van Hoof, had verworven, toekomt aan de prior van Postel, en wel op voorwaarde, dat deze en zijn opvolgers het eerste jaar van hun benoeming verhef doen bij de abt van Tongerlo en dat elk jaar 5 lopen rogge aan de abdij van Tongerlo uitgekeerd worden.)

V. d. OORKONDEN VAN BEERS VANAF DE 14e EEUW

(vervolg)

2. SCHEPENOORKONDE VAN 'S-HERTOGENBOSCH

31 januari 1320

Archief Abdij Tongerlo, Cart. A fol. 233)

Nos Danyel de Aggere, Elyas Panniscida, Theodericus Roveri et Rutgherus de Lapidea Via, scabini in Buschoducis, notum facimus universis, quod cum Tienritus de Zonne et Petrus de Lapidea Via tempore quo officium collectionis reddituum dicti locis de Buschoducis tenerent et parte et nomine loci ejusdem, bona dicta de Baest in iudicio calumpniasent, dicti Henricus et Petrus coram nobis dicta bona a detentione seu occupatione hujusmodi calumpnationis publice et manifeste quitaverunt et quita penitus proclamaverunt secundum formam et tenorem litterarum dicti loci de Buschoducis super quitationem dictorum bonorum antea confectarum, presentium testimonia litterarum. Datum anno Domini M^o CCC^o vicesimo, feria sexta post festum conversionis beati Pauli apostoli.

(Hendrik van Zonne en Petrus Steenwegh doen ten overstaan van de schepenen van 's-Hertogenbosch afstand van hun recht op de goederen van Baast.)

V. e. OORKONDEN VAN VALKENSWAARD (en Waalre) VANAF DE 14e EEUW

(vervolg)

2. SCHEPENOORKONDE VAN ANTWERPEN

7 maart 1321

Archief Abdij Tongerlo, Cart. A, fol. 264.

Andries Tucland ende Jan Bode, scepenen in Antwerpen, maken cont ende kenlijc allen den ghenen die dese letteren selen siin ende horen lesen, dat voer ons tomen is in propren persone Daniel Volkart, ende heeft bekend ende verlijt als vanden goede van Waderle, dat hem wilen toe behoerde, welke goet dabt ende tconvent van Tongerlo, vander ordenen van Premonstreit, ieghen hem hebben vercreghen omme vyftien pont groter tornoyse, ende voert van eenre tienden die de voerseide Daneel hadde liggende in die prochie van Dusele, welke tiende hi tonderpande heeft gheset den voerghenoemden gheesteliken lieden over twintech pont groter tornoyse, ghelyc bescreven is in scepenen brieven van Antwerpen, die daer op ghemaect siin, dat hem die voerghenoemde abdt ende convent die voerseide twe sommen ghelds hebben betaelt ende vergouden wittelike volcomelyc ende al te male in goeden ghetelden penninghen, vanden welken twe sommen ghelds die voerseide Daneel heeft quite ghesconden ewelike voer ons den voerghenoemden abt ende convent van Tongerlo

In orconscapen van allen desen hebben wi scepenen voerseit dese letteren beseghelt met onsen seglen vorhanghende. Ghegheven int jaer ons Heren alsmen screef dusentech driehondert ende twintech, opden saterdacht

na grote vastellavont.

(Daniel Volkart verklaart voldaan te zijn vanwege de abt van Ton-gerlo voor de aankoop van de goederen te Waderlee, tegen 15 pond, en dat hij nog 20 pond ontvangen heeft, waarvoor de tiende van Dui-zel tot pand staat.)

VI. OUDE TOPONYMICA

(vervolg)

41. "Veldhoven"

Na de bespreking van De Kempen (38), Oerle (39) en Oirschot (40), ligt het voor de hand dat na de oude hoofdplaatsen van de Kempen nu Veldhoven een beurt krijgt, niet omdat het de nieuwe hoofdstad zou zijn, maar daar het de grootste plaats is die ressorteert onder het streekarchivariaat "Noord-Kempenland". Bovendien is de naam Veldhoven heel geschikt om te laten zien dat taalkundigen alleen niet in staat zijn toponomie te bedrijven; zij hebben de hulp nodig van historici en geografen, anders blijven zij zich doodstaren op de taalhistorische aspecten van afzonderlijke woorden.

Taalkundig levert de naam Veldhoven niet zoveel moeilijkheden op. Het is een samenstelling van Veld en hof.

De betekenis van hof luidt volgens De Vries "Nederlands Etymologisch Woordenboek" (Leiden, 1963) p. 261: "omheinde ruimte, hofstede, adellijke woning, hof van een vorst" etc.. Het grondbegrip is "omheinde ruimte"; dat maakt het waarschijnlijk, dat het woord uiteindelijk tot de sfeer van vlecht en leemtechniek zal behoren. Dan kan men het echter vergelijken met nnd. (= nieuwnederduits) dial. hwe, oe. (oudengels) hyf (nieuwengels hive) bijenkorf, on. (oudnoors)huf: scheepsromp, waarmee te vergelijken valt het latijns cupa, ton, kuip.

Ook Moerman "Nederlandse Plaatsnamen" (Leiden, 1956) p. 101 geeft een soortgelijke verklaring: "boerenerf, hofstee, herenhof, middelpunt van grootgrondbezit, soms gerechtsplaats".

Moerman (p. 100) e.a. achten het ook mogelijk dat hof ontstaan is uit hoef (mnl. hove): boerderij, landmaat. Op dit laatste wijst ook Scheefeld: "Veldnamen in Nederland" (Amsterdam, 1949) p. 89: "hoeve, stuk land van bepaalde grootte (landmaat vaak = 16 morgen, eenheid waarop indeling van grondbezit berust". In deze betekenis noemt Gijsseling het in "Toponymisch Woordenboek" (z.p. 1960) p. 501, en hij herleidt het tot het Germaanse femininum hobo - oppervlaktemaat.

Beide betekenissen hebben elkaar natuurlijk beïnvloed.

Het woord Veld is te herleiden tot de wortel "pel" = omheinen, vlechten (De Vries, p. 769). Dit veld is dus een toevoeging uit een tijd, toen men zich de betekenis van hof niet meer bewust was, iemers veldhoven is een tautologische vorming, verondersteld ten minste, dat hof in Veldhoven de eerstgenoemde betekenis heeft. En daarvoor is alles te zeggen.

In H. Mandos, A.D. Kakebeeke "De Achtzaligheden" (:p., 1971) staat op

p. 372 een interessant kaartje van de Kempen: daaruit blijkt, dat in het westen de beroemde -seldorpen, min of meer gegroepeerd, liggen en in het oosten in een lijn n - z : Westerhoven, Boshoven, Riethoven, Broekhoven, Veldhoven, Mberveldhoven. Dit rijtje zou nog uit te breiden zijn met: Geenhoven, een ten n.w. van Valkenswaard gelegen gehucht (inmiddels door Valkenswaard opgeslokt) en met de laatste in het rijtje: Eindhoven, niet de minste onder de dorpen van de Kempen. Verdet nog Vlokhoven ten n.o. van Eindhoven en Urkhoven tussen Eindhoven en Geldrop, ten n. van het Eindhovens Kanaal.

Nu bestaat er natuurlijk verband tussen al deze benamingen met -hoven als achtervoegsel. Maar eerst dit. In het genoemde boek van Mandos-Kakebeeke geeft de laatste de historie van "De nederzettingen van de Frankische vestigingen" p. 331-352 en een aanvulling "Ons gebied tijdens het Hertogdom Brabant" p. 353 - 369. In deze bladzijden is voldoende stof te vinden die het aannemelijk maakt, dat bedoelde -hoven te herleiden zijn tot de eerste betekenis. Ik wijs slechts op: "De Herenhoeve. Het bestond uit twee gedeelten, een kern en een rand ... Het erf was omheind met schabben of vlechtwerk aan palen. De Lex Salica noemt deze onderdelen uitdrukkelijk (p. 348)."

Wat nu te denken van dat verband.

Dit is een geografisch-hi r l... kw::stie, interessant genoeg om :e te onderzoeken en verlokend tot fantaseren, ... maar dat doe ik dan vanuit:

42. "Valkenswaard"

Moerman (p. 243) zegt van Válkenswaard: eerst

- 1) Weert op den dries, daarna
- 2) Verckensweert, en
- 3) later als Valkeniersdorp: Valkenswaard.

Nadere verklaringen geeft hij niet.

ad 1) Weert op den dries

Het toponiem Weert is te herleiden tot het Germaanse wari a- m. riviereiland, tussen rivieren gelegen land (zie o.a. Gijsseling T.W. p. 1054, en Mberman, p. 258). Gijsseling merkt naar aanleiding van het Limburgse Weert op, dat deze taalkundige verklaring op geografische bezwaren stuit. Voor de benaming Weert voor Valkenswaard zouden die geografische bezwaren minder gelden, daar Valkenswaard i.c. Weert, ligt tussen de Tongelreep en de Dommel, maar hier zijn weer taalkundige moeilijkheden (zie verder).

De combinatie van Weert met dries is niet erg duidelijk, daar dries betekent: (slechte) weide, braakland, het is in het algemeen een woord om ongekultiveerde gronden aan te duiden. (M. Schiinfeld "Veldnamen in Nederland", Amsterdam, 1949).

ad 2) Verckensweert

Moerman geeft geen vindplaats van dat woord, ook geen jaartal. Dat vercken ons woord varken is lijdt geen twijfel. In zijn reeds genoemde "Veldnamen" wijst Scheinfeld erop, dat er talloze veldnamen zijn die naar (lichaamsdelen van) dieren en mensen genoemd zijn. Zou Verckens-

weert jonger zijn dan Valkenswaard dan zouden we een volksetymologisch "verckens" voor valkees niet uit behoeven te sluiten. Het zou dan een scheldnaam voor de bewoners kunnen zijn, gegeven door die van de omliggende dorpen. Op een andere kaart heb ik gevonden: "Wedert op den dries ofte Werkenweert". Op Wedert kom ik nog terug, het is in ieder geval hetzelfde woord als Weert.

Werkhem is kennelijk een -heimnaam. Vercken kan dus een volksetymologie van Werkhem zijn. Dit ligt meer voor de hand dan van valken daar "werkhem" ouder is. (Werk kan betekenen versterking.)

ad 3) Valkenswaard

Het eerste lid van deze samenstelling levert geen enkele moeilijkheid op, het is de vogelnaam valk (cf. Valkenburg, Valkenisse) en in deze plaatsnaam erg jong. Bij het tweede lid doet zich de moeilijkheid voor of we uit moeten gaan van het achtervoegsel -swaard of -waard. Gaan we van dit -waard uit, dan levert de s moeilijkheden op, of we zouden het af moeten doen met: het is een gewone verbindings-s, eufonisch, want een genitief-s kan het niet zijn. Waard is hetzelfde woord als Weert, zie onder ad 1). Het (oude) Weert zou dus later voorzien zijn van valk, toen het dorp valkeniersdorp geworden was.

Het achtervoegsel -swaard is verwant met zwaard, zwerd, seurt en heeft als betekenis graskant langs de wegen, grasplein (zie Dr. J. Lindemans "Plaatsnamen", Brussel, 1925). Hiermee komen we weer in de buurt van de betekenis dries, (zie ad 1) slechte weide, braakland, maar voor dat -swaard zijn mij geen parallellen bekend, terwijl ik het alleen bij Lindemans als achtervoegsel ben tegengekomen.

In zijn "Toponymisch Woordenboek" vermeldt Gijsseling op p. 994 onder Valkenswaard: Wederde, Wederze le kwart 13E, Echternach, terwijl hij naar Waalre verwijst, waaronder we aantreffen: 704 Waetriloe, 712 Waderlee (p. 1030). Onder Waalre verwijst hij dan weer naar Valkenswaard. (n.b. voor Waalre, zie Campinia, 2e jaargang, juli 1972, nr. 6, p. 71) Een verklaring voor Waetriloe, Waderloe en Wederde, Wederze geeft Gijsseling niet. Die samenhang zouden we dan moeten zoeken in de woorden "weder" en "weder" : die afwisseling a-e komt in het Nederlands meer voor. (Ablaut?) Gijsseling schijnt dus te veronderstellen, dat Waalre en (Valkens)waard beide teruggaan op wader - weder. Kunnen we nu van Waderloe tot Waalre en van Wederde naar Weert komen? De overgang van Waderloe naar Waalre levert geen moeilijkheid op (n.b. bij de verklaring van Waalre in genoemde Campinia-aflevering is hierop niet gewezen): het is de Noordbrabantse omzetting van rl>lr cf. Nisterle>Nistelre>Nistelrode, Tongerlo>Tongelre, Winterle>Wintelre. Zo ook Waderlo>Wadelre (n.b. deze vorm komt voor op o.a. een schepenzegel uit de 13e eeuw)>Waalre. (n.b. De syncope van de d in de positie r liquidae is een normaal verschijnsel, vergelijk: wederweer, vederweer, e.a..) Evenmin levert de overgang Wederd0Weert veel moeilijkheden op: weer een syncope van de -d- en na wegvallen van de e in de auslaut werd de d in de auslaut volkomen regelmatig t. (Op een vroeg middeleeuwse kaart, afgedrukt in Dr. G. Bannenberg: "St.-Willibrord in Waalre en Valkenswaard" (Boxtel, 1962) p. 7, komt de vorm Wedert voor! Ook op reeds genoemd schepenzegel uit de 13e eeuw.)

Het tweede lid in Valkenswaard is dus niet waard4reerd, ontstaan uit

het Germaans wari a (zie ad 1) en betekent dus niet eiland in een rivier, of land tussen rivieren. Deze "waarden" horen geografisch thuis bij de grote rivieren. Evenmin is het afkomstig van -swaard, zie hierboven, maar het is ontstaan uit Wederde.

Valt er over de betekenis Wader in Waderloe (Waalre) en Weder in Wederde iets te zeggen? In de reeds genoemde Campinia wordt De Vries aangehaald (er is geen bronvermelding) die veronderstelt, dat Waalre, indien de oudste vorm "Waetriloe" juist is, "waterige bosweide" zou betekenen. Dan zou ook Wederde iets in de geest van waterig land moeten betekenen, maar De Vries zegt, dat de overgang >d moeilijk verklaarbaar is en twijfelt aan de vorm Waetriloe. Dat de etymologie niet vaststaat, blijkt al uit het feit dat Gijsseling die niet geeft. We zullen het bij veronderstellingen moeten laten.

In 704 schenkt een zekere Aengilbald aan Sint-Willibrord een domein, liggend in het midden van de Taxandergouw in de Dommelvallei; het grondgebied van deze eerste schenking in de Kempen strekte zich uit tussen de riviertjes Dommel en Tongelreep, in het noorden begrensd door Aalst, in het zuiden door Borkel en Schaft. Op dit gebied ontstond de allodiale grondheerlijkheid Waalre en Valkenswaard! (Bannenberg, passim en p. 30-31). De verwantschap wader - weder vindt dus bevestiging in de "politieke" eenheid. In de schenkingsakte is sprake van Waderloo, gelegen aan de rivier Dutmala (= Dommel), het blijkt dus dat aanvankelijk het hele gebied Waderlo genoemd is. Pas in 1326 worden Waderle en Wedert samen genoemd. Op grond nu van dat "gelegen aan de rivier Dutmala" uit de schenkingsakte van 704, waag ik het te veronderstellen, - iets wat Bannenberg ook doet - dat "kader" te maken heeft met waden, m.a.w. Waderloe betekent doorwaadbare plaats in (bij) een bos en71575k_ons wedert>weert betekent dus doorwaadbare plaats. In Kakebeeke-Mandos p. 339 wijst Kakebeeke erop, dat bij de Kempische akkerdorpen altijd een "gewad" een doorwaadbare plaats was.

Dat er taalkundige moeilijkheden blijven, daarvan ben ik me bewust, t.w.: wader - weder : 1) de afwisseling a-e 2) de r in beide woorden. Heeft die r te maken met de r in het Nederlands die de richting ergens heen aangeeft? (hier, ginder, noorder?) 3) de betekenis van -de- in Wederde (Wederze) en 4) de s als verbinding tussen Valken-s-waard (zie hiervoor).

De verklaring Waderloe = waterige bosweide vindt nauwelijks ergens steun, terwijl de doorwaadbare plaats (bij een bos) dat wel doet tegen het geheel van de geschetste historische achtergrond. Een nadere bestudering van de vorm van de dorpen, beide gelegen aan een beek, bij beide een watermolen, met beide ongeveer dezelfde pleinen (vergelijk ook Loon), zou ook in verband met de toponymica interessant zijn. (Zie Kakebeeke-Mandos)

Dan, tenslotte de onder Veldhoven beloofde fantasie.

Het is zeker, dat het gebied Waderlo-Wedert een belangrijk gebied is geweest in het bezit van een grootgrondbezitter. Is het nu gewaagd te veronderstellen, dat vanuit deze plaatsen de genoemde -hoven, nederzettingen gesticht zijn?

Ten westen van dit gebied vinden we dan om te beginnen Westerhoven en aan de uiterste noordgrens Eindhoven. Bij Wedert ligt Geenhoven waarin

geen (Moerman p. 70) een vorm van het lidwoord de is, zodat Geenhoven betekent de hof, de oudste van de hovens, want **Ha** had nog geen nadere aanduiding nodig, bovendien ligt het 't dichtst van alle hovens bij waderloe en wedert.

Nogmaals, dit laatste is fantasie, wie wil mag er ook hypothese voor lezen, dat klinkt in ieder geval wat wetenschappelijker en is geschikter ter aansporing tot verdere studie.

Oerle, februari 1973
J.A.J. van den Bosch

VII. GENEALOGICA

1. HET GESLACHT KUIJPERS te Veldhoven vanaf 1674
(Gegevens, verzameld uit de doopboeken respectievelijk geboorteregisters van Veldhoven, chronologisch geordend per ouderpaar.)
(vervolg)

CHRISTIAAN CUIJPERS 20- 9-1811 Adriaan	X	WILHELMINA SENDERS get. 14. van de Boom, F.van Nieulant	V.
CHRISTIAAN KUIJPERS 30-10-1811	X	ANNA COUWENBERG get. Antoin de Wit, Jan van Rooij	2.
WILIEFTMUS KUIJPERS 9- 9-1823 Francijna 19- 8-1826 Hendriena 30- 9-1829 Johannes 20-10-1832 Francijna 18- 2-1835 Hendrik	X	ANNA MARIA VAN KEMENADE get. A. Somers, J.F. Somers " J.F. Somers, L. Somers " H.v.d.Linden, A.Schippers H.v.d.Linden, G. Geevers H.v.d.Linden, A.v.d.Sanden	V.
HENDRICUS KUIJPERS 16- 2-1833 Godefridus 30-10-1834 Johanna 27- 2-1837 Johanna 11- 7-1838 Johannes 24-10-1839 Petrus 3- 9-1843 Lambertus 8- 4-1845 Elisabeth	X	MARIA CATHARINA VAN DER WEIJDEN 2. get. G. de Wit, P.v.Cronenburg G. de Wit, J. van Rooij " J. van Rooij, J.F. Lodewijks J. van Rooij, J.F. Lodewijks " H. Vlijmincx, J.F. Timmers P.J. Timmers, W. Timmers " H.v.d.Ven, G. Beijnsens	2.
CHRISTIAAN KUIJPERS 24-10-1834 Elizabeth 28- 5-1836 Catharina 19- 9-1838 Godefridus 7- 3-1843 Hendricus 6- 3-1846 Linderdiena 14- 1-1850 Johannes	X	ADRIANA SMULDERS get. J. de Wit, J. van Rooij " H.v.d.Linden, A.v.d.Sanden " H.v.d.Linden, A.v.d.Sanden " J. de Pon, P.v.Gerwen " J. de Pon, H.v.d.Linden " H.v.d.Linden, A.v.d.Linden	2. Z. V.
GERARDUS KUIJPERS 6- 7-1835 Christina	X	HENDRIEN VAN KEULEN get. J.v.Rooij, J.F.Lodewijks	Z.

15- 8-1836 Jacobus 29- 1-1838 Hendriena 2- 9-1839 Christianus 25- 8-1842 Anna 22-12-1843 Jacobus 12- 9-1845 Christiaan		get. J.van Rooij, J.F.Lodewijks J.van Rooij, J.F.Lodewijks Chr. Eliens, W.v.d.Watere C.v.d.Berg, Chr. Eliens C.v.d.Berg, J.F.Smolders H.v.d.Ven, G. Beijnsens	Z. Z. Z. Z. Z. Z.
JOHANNES KUIJPERS 27-12-1839 Anthonetta 7- 1-1842 Aldegonda 4-11-1844 Willenájna 13- 2-1848 Lambertus 9- 1-1852 Wilhelmus	X	MARIA THERESIA SMULDERS get. W. de Bont, P.F.v.d.Ven A.v.d.Sanden, J. de Pon " H.v.d.Linden, J. de Pon A.v.d.Sanden, P.v.Gerwen " J.v.Hout, J.v.Wel	0. V. V. V. 0.
JOHANNES KUIJPERS 3- 8-1857 Maria Elisabet	X	HENDRIENA VAN DE KERKHOF get. A. Coppelmans, H. Roogers	V.
WILLEM KUIJPERS 19- 9-1862 Peter Johannes 29-10-1864 Hendriena	X	ANNA CHRISTINA MOORS get. J.v.Esbeek, E.v.d.Ven A.v.d.Linden, S.v.d.Hurk	V. V.
GODEFRIDUS KUIJPERS 12- 4-1865 Henricus 2- 3-1867 Henricus 27-10-1869 Maria Catharina 26- 7-1868 Alexander 21- 6-1883 Maria	X	MARIA SLEDESEN get. Chr. de Greef, P.v.Lippen Chr. de Greef, F. Bazelmans " Chr. de Greef, G. Habraken " Chr. de Greef, G. Habraken " A. Maas, H.A.Habraken	Z. Z. Z. Z. Z.
JOHANNES KUIJPERS 17- 8-1865 Hendrikus 17- 5-1867 Johannes wilhelmus	X	JOHANNA MARIA VAN DE SANDEN get. E.v.d.Ven, J.v.d.Ven E.v.d.Ven, J.v.d.Ven	V. V.
HENRICUS CUIJPERS 6- 4-1869 Christiaan 27- 3-1872 Maria 5-10-1873 Martinus 3- 2-1875 Alexander 24- 7-1878 Alexander	X	PETRONELLA SLEDESENS get. G. Habraken, C. de Greef " G. Habraken, C. de Greef " G. Habraken, C. Habraken " G. Habraken, A. Maas " H.A.Habraken, A. Maas	Z. Z. Z. Z. Z.
JOHANNES KUIJPERS 19-10-1869 Antonius 4- 4-1872 Maria Catharina 14-11-1874 Johanna	X	FRANCISCA HCOGERS get. G. Habraken, C. de Greef " G. Habraken, C. de Greef " G. Habraken, A. Maas	Z. Z. Z.
PETER KUIJPERS 9- 7-1877 Peter 22-10-1878 Maria Catharina 30- 3-1880 Johanna 30- 3-1880 Hendrica 2-12-1881 Johanna	X	CORNELIA CHRISTINA BIJNEN get. H.A.Habraken, A. Maas " H.A.Habraken, A. Maas " H.A.Habraken, A. Maas " H.A.Habraken, A. Maas	Z. Z. Z. Z.
LAMBERTUS KUIJPERS 15-10-1879 Maria Catharina Francisca 2-12-1880 Petronella	X	WILHELMINA C, rPELMANS get. H.A.Habraken, A. Maas H.A.Habraken, A. Maas	Z. Z.

29- 8-1882 Uendrica	get.	H.A.Habraken, A.Maas	Z.
28- 2-1886 Franciscus		H.A.Habraken, A.Maas	Z.
23- 8-1890 Johanna Catharina		A. Maas, w. de Vries	Z.
JOHANNES KUIJPERS	X	ELISABETH SANDERS	
5-11-1880 Christiaan	get.	H.A.Habraken, A.Maas	Z.
7- 5-1883 Arnoldus		H.A.Habraken, A.Maas	Z.
22- 8-1885 Adriana		H.A.Habraken, A.Maas	Z.
24- 2-1888 Johannes		H.A.Habraken, A.Maas	Z.
28- 9-1890 Johanna		J. de Vries, A.Maas	Z.
JAN JACOB HUBERT CUIJPERS	X	SUSANNA MARIA PETRONELLA DRIESENS	
13- 4-1885 Johannes Cornelis Jacobus	get.	H.A.Habraken, D.v.Lottringen	Z.
17- 2-1888 Cornelis Hubertus Jacobus		H.A.Habraken, A. Maas	Z.
7-12-1890 Maria Henriette Hubertine	"	w. de Vries, A. Maas	Z.
MARTINUS KUIJPERS	X	DINGENA SNELDERS	
27-12-1905 Martinus Christiaan	get.	J.Coppelmans, L.Toonders	Z.
4-11-1908 Ardina Cornelia	"	H.Donkers, M.v.Oorschot	Z.
23- 5-1907 Henricus Christianus Cornelius		H.Donkers, M.v.Oorschot	Z.
CHRISTIAAN KUIJPERS		MARIA ELISABETH BASELMANS	
25- 5-1909 Carolina Henrica Cornelia	get.	J.B.Moeskops, Joh.Jos.v.d.Ven	V.
21- 1-1911 Elisabeth Catharina Cornelia	"	J.B.Moeskops, P.Seegers	

2. Aanvulling op hoofdstuk VII, jaargang 2, afleveringen 7 en 8 (door Th.A.Kuypers, pastor te Veldhoven)

Zie: Hoofdstuk XI: Lezers leveren hun bijdrage, nr. 2, blz. 39

3. DE MANNELIJKE LIJN IN DE STAMBOOM VAN M.F.J.N. VAN CUYCK, geb. 29-4-1970 te Best, Oranjestraat 54, Best. (Samengesteld door N.J.M. van Cuyck, Bestseweg 3 te Oirschot)

Zie: Hoofdstuk XI: Lezers leveren hun bijdrage, nr. 3, blz. 40

4. DE MANNELIJKE LIJN IN DE STAMBOMEN VAN a) PAUL MAARTEN VAN DE WAL⁴, geb. 10-12-1957 te Casablanca (Marokko), wonende te Sao Paulo (Brazilië), Caixa Postal 8681, b) HENRICUS LAMBERTUS MARIA VAN DE WAL*, geb. 26-11-1954 te Oirschot, wonende Wilhelminakade 10 te Oirschot, c) JOHANNES ALPHONSUS GERARDUS MARIA VAN DE WAL⁴, geb. 11-5-1949 te Oirschot, wonende Notel 21 te Oirschot

ELF GESLACHTEN VAN DE WAL ^{7E} (.,.;ASCrIJJ7 1473 ;

- I. CORNELIS
gedoopt: omstreeks 1615
gehuwd : omstreeks 1638 met Elisabeth Gerrits
- II. JOHANNES, zoon van Cornelis en Elisabeth (Spoordonk)
gedoopt: 3-2-1640 te Oirschot
gehuwd : 10-5-1671 met Maijke, dochter van Jan Meusen (van Straten) te Oirschot
- III. JOHANNES, zoon van Johannes en Maijke
gedoopt: 9-1-1674 te Oirschot
gehuwd : met Anna, dochter van Adriaen Kemt
- IV. ADRIANUS, zoon van Johannes en Anna
gedoopt: 14-10-1705 te Oirschot
gehuwd : 20-1-1743 met Anna Maria, dochter van Gerardus van Nunen
- V. CORNELIA, dochter van Adrianus en Anna Maria
gedoopt: 26-9-1746 te Oirschot
- VI. JACOBUS, buitenechtelijk kind van Cornelia van de wal, verwekt door Jacobus Merckx, die gehuwd was met Anna Maria, dochter van Jan Blanckers
gedoopt: 17-8-1768 te Oirschot
gehuwd : 3-8-1788 te Oirschot met Petronella, dochter van Hendrik van Roij en Ida Sutrix
- VII. a) Kinderen uit huwelijk VI
Adrianus Ida Jacoba Anna Maria Hendrina Jean
24-10-1788 11-3-1791 29-3-1793 15-8-1797 1799
Thomas Adriana Johanna
1802 23-6-1805 22-4-1808
b) ADRIANUS ⁴⁰*, zoon van Jacobus en Petronella
gehuwd: 16-10-1814 met Petronella Schoenmakers te Oirschot
- VIII. a) Kinderen uit huwelijk VII, b
Jacobus Martina Petrus* Cornelis Adriaan
4-4-1815 8-4-1817 25-4-1819 25-8-1821 1-1-1824
Johannes Hendrikus^{#°}
4-10-1826 17-2-1829
b) 1. PETRUS*, zoon van Adrianus en Petronella (Schoenmakers)
gehuwd: 12-5-1844 te Oirschot met Adriana van Beers
2. MENDRIKUS^{#°}, zoon van Adrianus en Petronella (Schoenmakers)
gehuwd: 30-7-1859 te Oirschot met Franciska van Hout
- IX. a. 1. Kinderen uit huwelijk VIII, b, 1
Elisabeth Adriaen Adriana Hendrikus Adriaen
4-10-1844 7-6-1846 12-7-1847 23-11-1849 27-10-1851

Petronella Jacoba Maria Petrus
6-1-1854 12-12-1855 4-6-1858 2-2-1861

Hendrikus*
14-9-1863

2. Kinderen uit huwelijk VIII, b, 2
Adrianus Petrus Marinus Petronella Maria
18-11-1859 29-6-1862 21-7-1864 5-1-1867

Peter — Adriana wilhelmina Joanna
29-11-1869 13-12-1872 13-1-1877 14-5-1878

Hendrikus#
12-2-1883

- b. 1. HENDRIKUS*, zoon van Peter en Adriana(van Beers)
gehuwd: 14-10-1919 te Oirschot met Lucia van Beers
- 2. PETER, zoon van Hendrikus en Franciska (van Hout)
gehuwd: 10-6-1896 te Oirschot met Paulina van de Voort
- 3. HENDRIKUS#, zoon van Hendrikus en Franciska (van Hout)
gehuwd: 30-8-1909 met Clara Theunissen

- x. — a. 1. Kinderen uit huwelijk IX, b, 1
Adriana Lutgardis Adriana Maria Johannes Petrus*
10-3-1921 16-6-1922 30-6-1924
- 2. Kinderen uit huwelijk IX, b, 2
Johanna Francisca Anna Henrica Henrica
9-4-1894 8-10-1896 18-10-1898 18-10-1898 9-10-1900
Hendrina Maria Joannes Martinus Henrica Cornelis
3-2-1903 27-7-1904 29-6-1906 9-8-1908
Cornelia Maria Petrus Paulus
28-7-1913 7-12-1919

- 3. Kinderen uit huwelijk IX, b, 3
Anna Henrica Maria Rika Theodora Maria
2-6-1910 16-6-1911
Theodora Francisca Maria Francina Cornelia Maria
4-5-1913 2-12-1914
Maria Catharina Theodorus Petrus Maria Netty Clara Maria
28-8-1918 1-8-1921 18-4-1923

Henri C.M. Clara Agnes Anna Maria
4-12-1927 21-1-1932

- b. 1. JOHANNES PETRUS*, zoon van Hendrikus en Lucia (van Beers)
gehuwd: te Oirschot
- 2. PETRUS PAULUS, zoon van Peter en Paulina (van de Voort)
gehuwd: 7-5-1947 te St. Oedenrode met Martina van Roos

3. HENRI COR.,ILIS 4.ARIA#, zoon van Hendrikus en Clara (Theunissen)
gehuwd: 3-1-1953 te Eindhoven met Elisabeth J.M.Verkuijden

XI. a. 1. Kinderen uit hJwelijk X, b, 1
Henricus Lambertus Maria*
26-11-1954 te Oirschot
wonende: Wilhelminakade 10 te Oirschot

2. Kinderen uit huwelijk X, b, 2
Peter Johannes Alphonsus Gerardus Marie Paulus
1-5-1948 11-5-1949 te Oirschot 14-6-1950
wonende: Notel 21 te Oirschot

Margareta Raymundus Alphonsus Franciskus
11-11-1951 18-7-1955 22-11-1961 22-11-1961

3. Kinderen uithuwelijk X, b, 3
Paul Maarten
10-12-1957

- b. 1. HENRICUS LAMBERTUS MARIA VAN DE WAL*
geboren: 26-11-1954 te Oirschot
wonende: Wilhelminakade 10 te Oirschot
- 2. JOHANNES ALPHONSUS GERARDUS MARIA VAN DE WAL
geboren: 11-5-1949 te Oirschot
wonende: Notel 21 te Oirschot
- 3. PAUL MAARTEN VAN DE WAL#
geboren: 10-12-1957 te Casablanca (Marokko)
wonende: e/o S.A. Philips de Brasil, Caixa Postal 8681, Sao Paulo, Brasil.

VIII. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT
VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EEUW.

Deze rubriek wordt in de volgende aflevering voortgezet.

IX. CAPUCIJNEN UIT OIRSCHOT EN BEST

Nadat in 1585 Italiaanse Capucijnen zich te Antwerpen hadden gevestigd en de sympathie van het volk hadden gewonnen, werden steeds meer jongelui, door hun levenswijze gesticht, ertoe gebracht hun levenswijze na te volgen. Vanuit meerdere steden kwamen ook aanvragen om een klooster te stichten. Hnen hun muren. Zo ontstonden er al vrij spoedig kloosters te H99), Mechelen (1599), maar ook te Maastricht (1609), (1611), Hasselt (1619) en te Gelder (1619) bij Kevelaer. er ook in 1620 een aanvraag vanuit Oirschot te Antwerpen bij de il, gere Overste binnen om aldaar een klooster te krijgen.

Helaas bezitten we niet meer de originele brief, die Florentius van Merode, Baron van Duffel en Heer van Oirschot aan de bisschop van Den Bosch, Mgr. Zoes, had geschreven om zijn bemiddeling in deze zaak aan te wenden. De bisschop schreef hierover naar de Provinciaal der Capucijnen te Antwerpen en het antwoord hierop berust nog in het Bisschoppelijk archief te Den Bosch. We weten daaruit, dat de Provinciaal erg in zijn schik was met deze aanvraag en dat hij de kwestie ook met zijn Definitoren of raadsleden had besproken. Ook dezen waren met het aanbod zeer vereerd, maar oordeelden, dat men gezien de onzekere tijden er moeilijk op kon ingaan en dat het weinig zin had enkele Paters naar Oirschot te sturen om te gaan kijken.

We weten, dat in 1620 juist het zgn. Twaalfjarig bestand op zijn einde liep en men kon nog niet voorzien of er een vredesverdrag zou tot stand komen tussen de Aartshertogen in het zuiden en de Staten van het noorden. We weten nu achteraf, dat in 1621 de strijd werd hervat en dat zelfs in 1629 de stad es-Hertogenbosch door Frederik Hendrik werd veroverd en sindsdien de Staten praktisch in de Meierij de macht in handen hadden. Het is de tijd van de ontluistering niet alleen van de Hertogstad maar ook van het noordelijk deel van het oude hertogdom Brabant.

Intussen hadden de Capucijnen zich na de inname van de stad door Spinnola in 1625 te Breda gevestigd, maar in 1637 werd de stad weer Staats en moesten de Capucijnen vluchten zoals ze in 1629 ook uit Den Bosch waren weggetrokken. In 1647 is er zelfs sprake van de stichting van een klooster te Boxel, maar een jaar later viel ook deze stad de Staatsen in handen en was ook deze stichting van de baan (1).

Intussen werden er in de Zuidelijke Nederlanden steeds nieuwe Capucijnenkloosters gesticht: in 1623 te Lier, in 1626 te Maaseik en in 1662 te Velp bij Grave. Hier hadden zich al sedert 1645 Capucijnen gevestigd, die klandestien in Den Bosch of in de omgeving daarvan waren achtergebleven. In het vrije gebied van Ravenstein, dat niet onder de Hollandse Staten ressorteerde, maar bezit was van een buitenlandse vorst, konden ze zich eindelijk definitief in 1662 een blijvende woning opbouwen. Ook in Tienen werd in 1669 een klooster gebouwd, in 1686 te Aarschot en in 1687 te Meerseldreef. Vanuit de diverse kloosters bezochten de Capucijnen ter prediking de Brabantse steden en dorpen, zodat ze bekend waren onder het volk en door hun verschijning ook jongelui wisten te winnen voor hun ideaal van Francaanse armoede en versterving.

Zo kwam het dan ook dat enkele jongens uit Oirschot en Best in de 17e en 18e eeuw Capucijn werden.

De eerste was Pater Gratianus, in de wereld Everardus Cornelius Eekerschot, zoon van Cornelius en Petronilla van den Dyck. Hij werd 11 juli 1656 als Capucijn gekleed, ontving 15 maart 1658 de tonsuur en kleinere Orden te Antwerpen, werd 2 april 1661 te Brussel diaken gewijd en op 3 juni 1662 te Mechelen priester. Hij woonde toen in het klooster te Brussel. Over zijn apostolisch werk is ons niets bekend; we weten dat hij geen biechtjurisdiktie had, maar uit het feit dat hij op 11 april 1669 te St.-Truiden bij de verpleging van pestlijders stierf, mogen we toch besluiten dat hij een verdienstelijk man is geweest en dat Oirschot er groot op mag gaan (2).

In 1784 op 14 juni meldde zich een tweede kandidaat uit Oirschot aan, namelijk Pater Domipicus, in de wereld Robertus Rodulfus Coehorn van Houwerda. Hij werd 17 augustus 1759 te Oirschot gedoopt. Zijn vader heette Thomas en zijn moeder Catharina van Altena. Op 22 september 1785 werd hij te St.-Truiden ingekleed als Capucijn en een jaar later deed hij daar zijn professie. Toen hij te Hasselt in het klooster woonde ontving hij op 22 december 1786 te Luik de tonsuur. In 1788 moet hij priester gewijd zijn, maar we weten niet waar. Wel is het bekend, dat hij op 4 juli van genoemd jaar zijn Eerste H. Mis opdroeg in de kloosterkerk te Velp. Ter gelegenheid daarvan gaf J. van Heurn, professor en advocaat in Den Bosch 24 gulden voor een traktatie (3). Hij was de zoon van de bekende geschiedschrijver Johan Hendrik van Heurn (+ 1777), 6 maart 1751 te Den Bosch geboren, 30 oktober 1772 te Utrecht bevorderd tot doctor in de beide rechten en 3 augustus 1776 benoemd tot hoogleraar in de rechten aan de doorluchtige school van zijn vaderstad. In 1786 werd hij tweede griffier van de Leen- en Tolkamer; hij was ook kanunnik van het opgeheven kapittel van Oirschot en als zodanig zal hij wel betrekking hebben gehad met de ouders van Pater Dominicus Coehorn van Houwerda (4). Vandaar dat hij hem bedacht bij het feest van zijn Eerste plechtige H. Mis. We weten niet waar hij priester werd gewijd, maar uit het bovenstaande blijkt dat het in het jaar 1788 is geweest. Hij woonde bij de opheffing van het Capucijnenklooster in 1796 in ieder geval in Maastricht en op 9 Vent6se XI (= 11.2.1802) getuigde hij, dat hij sedert de suppressie van zijn klooster nooit enige onderstand had genoten (5). Pater Dominicus stierf te Maastricht in de ouderdom van 49 jaar op 2 december 1808, om 4 uur. Hij woonde in een partikulier huis op de Grote Markt. De aangifte van zijn overlijden werd gedaan door Pater Andreas van Maastricht (6).

De derde Capucijn uit Oirschot of Best was Broeder Joannes, in de wereld Theodorus de Roy; hij werd te Best gedoopt 18 juni 1761 en was de zoon van Joannes Gisbertus en Maria Joanna Mickers, beiden uit Best.' Hij werd als Capucijn gekleed te St.-Truiden'op 15 mei 1788 en juist eenjaar later geprofest'. Hij stierf te Velp op 11 april 1809 (7).

Waarschijnlijk is Broeder Joannes familie van Broeder Philippus, in de wereld Arnoldus de Roy, zoon van Gisbertus en Petronilla Schepens, beiden uit Best afkomstig. Hij werd op 24 oktober 1755 te Best gedoopt. Zijn inkleding als Capucijn had plaats in het klooster te Leuven op 1.4 juli 1781. Een jaar later werd hij te St.-Truiden geprofest op 18 juli. We weten niet waar en wanneer hij is gestorven. Vermoedelijk is hij na de suppressie van zijn klooster in 1796 naar zijn familie teruggekeerd of heeft hij elders een onderkomen gezocht (8). Ik acht het niet uitgesloten dat hij in Oirschot of Best is gestorven, maar aangezien hij niet meer voorkomt in de Orderegisters, zal hij zijn laatste jaren wel als leek in de wereld hebben gesleten. Dat is alles wat we over Oirschotse of Bestse Capucijnen kunnen zeggen. Rest ons nog als bijlage de bovenvermelde brief van de Provinciaal Heliodorus van Brussel uit 1620 weer te geven.

Aantekeningen:

1. P. Hildebrand, De Kapucijnen in de Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, V, p.201, Antwerpen, 1950
Hildebrand, a.w., VII, p.325, nr. 2270
3. Archief der Capucijnen te 's-Hertogenbosch: Conventnalia: Velp, nr, 109
4. A.F.O. van Sasse van Ysselt, De vebrname huizen en gebouwen van 's-HertogenboSch, II, p.354, Dén Bosch, z.j.
5. Rijksarchief te Maastricht: Franse arch. 1996, nr. 15 en 16
6. Hildebrand, a.w., VII, p.224, nr. 1539; Rijksarchief Maastricht Franse arch. 1996, nr. 7
7. Hildebrand,, a.w., VII p. 386, nr. 2715
8. Hildebrand, a.w., VII p. 537, nr. 3885

Reverendissime Iomine. Pax Christi
 Litteras quas Rev.V.D, dighatus eát nobis scribere, explicantes pium desiderium Nobilis viri ac Baronis de Duffel, concedendi ac aedificabdi nobis conventum in municipio de Oirschot, Patres serio et nature considerarunt; ac imprimis summa cum animi gratitudine acceptant oblationem dicti Domini. Ceterum, judicant presentis.tenporis conjecturam et incertitudinem continuendarum indiciarum vel pacis ineundae inter Principes nostros et Status Hollandiae penitus tefragari ac impedire ne certi aliquid possint statuere vel spondere dicto Domino quoad effectum et actuaalem executionem sui desiderii. Judicantes tempore quidempacis dictumloCuM commedun Oidem aliquo mode futurum habitatiõni fratrum-nostrorum, sed tempore belli, quoniam patet hostium excursionibus nullo modo consultum fore frãtres ibidem commorari, adeo ut ex futuro rerum'eventu pendeat plane huius negotii executio vel intermissio. Unde et in presentiarum videtur superfluum aliquos deputare qui locum inspiciant, acturus ipsemet de hoc negotio latius cum Rever.V.D. cum Buscoducum venero (quod brevi futurum spero) viãitandi gratia. QUam'rogo, Detis Opt. Max. diu nultumque nobis ac Ecclesiae suae'serVet incolumen.-
 Datum Bruxellis in Conventu fratrum Capuccinorum 3 sept. 1620.

Reverendissimae D.V.
 humillints in Christo servus

29 sept. 1620 w.g. frater Heliodorus Pro(vincialis)
 Brux. fratrum CapucinatorumProvinciae flandriae

(Op de achterzijde het adres:) Reverendissimo Domino
 Domino Nicolao Zoeseo

lpiscopo Sijlvaeducensi
 Sijlvaeducum

(Archief Bisdom Deh Bosch:
 V I II Decanatus Hilvarenbecanus. art. XV Oirschot no. XXXI)

. LIJST VAN KEMPISCHE STEDEN, VRIJHEDEN Er; DORPEN MET OPGAVE VAN
HEI AANTAL WOONHUIZEN IN 1736, 1766 EN 1771.

	1736	1766	1771
Oirsonot-Best	900	912	912
Eindhoven	300	300	300
Wipensel	347	347	348
Gestel	112	108	107
Strijp	171	154	154
Stratum	62	62	62
Eckart	23	22	23
Waalre	138	134	136
Aalst	100	90	93
Bergeijk	320	319	320
Riethoven	119	115	119
Westerhoven	115	114	115
Borkeel	56	43	56
Schaft	42	42	42
Vessem	97	104	101
Winterre	69	69	62
Knegsel	46	38	39
Oerle	122	122	135
Meerveldhoven	45	45	39
Oostelbeers	76	76	71
Middelbeers	58	69	61
Lommel	340	334	340
Dommelen	58	66	58
Veldhoven	161	161	149
Zeelst	170	194	185
Blaarthem	36	36	36
Hoogeloon	115	115	121
Hapert	72	78	79
Lasteren	41	48	48

XI. LEZERS LEVEREN HUN BIJDRAGE

1. De parochie van de M. Caecilia te Veldhoven onder het pastoraat van Gerardus Verhoeven, 1826 - 1875.
(door Th. A. Kuypers)

A. De Schuurkerk

Toen pastoor G. Verhoeven in 1826 te Veldhoven aankwam, was de in 1790 gebouwde schuurkerk zijn parochiekerk. De eerste schuurkerk was in 1695 gebouwd. De voorgevel lag naar het noorden aan de Straat en het altaar stond zuidwaarts gericht. Vanwege haar vervallen toestand werd deze schuurkerk in 1790 afgebroken en werd op ongeveer dezelfde plaats de nieuwe schuurkerk gebouwd. Alleen het altaar stond nu oostwaarts gericht. Van de inventaris van de oude schuurkerk verhuisden naar de nieuwe schuurkerk slechts de preekstoel en de bovenbouw van de twee kleine altaren.

Op 1 september 1789 was tot pastoor benoemd Joannes Staessens. Deze begon aanstonds met de voorbereidingen. Vijf monden of ongeveer 65.000 stenen werden gebakken. Het hout hiervoor werd door de parochianen gratis geleverd en ook de arbeid daarbij werd voor niets ge-

leverd;astoraat van deze pastoor duurde maar kort. 17 Mei 1790 werd hij gekozen tot abt van de Abdij van Postel. Tijdens zijn bestuur werden de witheren uit Postel verdreven. Zwak Van zinnen stierf hij bij zijn zuster 11 juni 1818 in zijn geboorteplaats Dommelen en werd aldaar begraven.

27 Mei 1790 werd Josephus van den Bril (of Briel) pastoor te Veldhoven. Spoedig na zijn benoeming werd hij ziek en stierf reeds 1 augustus van-hetzelfde jaar': Zijn opvolger werd Jacobus Antonis, witheer en laatste pastoor van de-Abdij van Postel. Hij was geboortig uit gooien, was bij zijn benoeming 40 jaar en bleef tot aan zijn dood, 36 jaar later, pastoor van Veldhoven.

In de zomer van 1790 werd met het bouwen van de nieuwe schuurkerk begonnen. De Staten-Generaal hadden de hoogte van de muren bepaald op ongeveer acht voet. De balken, schuurgewijs gebouwd, moesten zichtbaar blijven. Omdat volgens hun oordeel het plafond wat te rond was uitgetimmerd, moest het veranderd worden. Heel het houtwerk voor kap, gebinten, ramen, deuren en graden van het plafond werd door de Abdij geleverd. Prelaat Staessens was zijn oude parochie niet vergeten. De bouw vorderde snel, en reeds in hetzelfde jaar werden er de godsdienst-oefeningen gehouden. Ondanks de beperkende voorschriften van de Staten-Generaal was de kerk "vrij evenredig gebouwd en in die tijd een der fraaiste schuurkerken in onze Meierij". (Groot Rekenboek, p.238) Gebouwd met het altaar naar het oosten gericht had de schuurkerk een lengte van 75 voet en een breedte van 34 voet, buitenwerks gemeten. Uit zuinigheidsgronden waren de muren slechts éénsteen gebouwd. Aan beide zijden waren zes vierkante ramen aangebracht en in de twee sakristieën bevond zich ook een raam. Het dak was met stro gedekt en droeg geen torentje. Binnen in de kerk waren aan weerskanten vijf ko-

* Hij werd begraven te Postel,

lommen-In 1791 werd de schuurkerk van binnen afgewerkt. De vijf kolommen waren "eenvoudig, toch fraai, volgens het tosaansche order bepleisterd (= geschilderd namaakmarmor). Het plafond, alhoewel zonder lijsten, maar met panelen afgemaakt, was redelijk wel gewerkt" (Groot Rekenboek, ibidem). Het bezetten der muren, het bewerken der kolommen en het afwerken van het plafond kostte met de benodigde spijkers en latten, de kalk uitgezonderd, 400 brabantse guldens. Als grote weldoenster moet vermeld worden mejuffrouw Moretus uit Antwerpen, die het aanzienlijke bedrag van f 1.500,-- schonk.

Andere weldoeners uit deze tijd waren:

- a) Elisabeth van de Eijnden, 24 april 1768 gehuwd met Joannes van Don. Zij schonk in 1791 30 pettakons (= 75 gulden), waarvan in 1792 het zilveren schenkbord gemaakt werd, dat nu nog steeds gebruikt wordt. In het blad staat gegraveerd: J. van Don en E. van Don. 1792.
- b) Eveneens in 1791 schonk Maria Elsen f 50,--.
- c) De gever van het tabernakel met tomba van het altaar (kosten f 200,--) is niet bekend.
- d) Het hoogaltaar werd geschonken door mejuffrouw Stevens uit Antwerpen. Tevens gaf zij **nogeenwittekazuifel**, te gebruiken voor de grote feestdagen, en een kazuifel van groene zijde, een van zwarte zijde en een van rood fluweel.
- e) In 1799 schonk Hendrik van den Enden f 50,--.
- f) Wouter van den Enden, gewezen kerkmeester, gaf in 1807 251 el fijn linnen voor het maken van twee alben en vier amikten.
- g) Mejuffrouw Anna Hubero, geestelijke dochter te 's-Hertogenbosch, schonk in 1816 een kommuniëkleed van rood zijden damast, een met kant afgezet wit boven-kommuniëkleed, een zwarte kazuifel en een blauw kleedje voor 0.1-Vrouw. In 1834 gaf zij nog een hardstenen mortier ten geschenke. Deze vijzel was eigenlijk bestemd voor doopvont, maar werd omdat hij ongeschikt bleek, later weer verkocht.
- h) Pastoor J. Anthonis schonk in 1823 een nieuwe kommuniëbank, die met kleuren en vernissen gekost had f 270,--. Bij zijn afsterven vermaakte hij f 100,-- aan de kerk.
- i) De dienstbode van pastoor Anthonis, Anna Geenen, bleef niet achter. In 1823 gaf zij f 25,-- en drie ellen fijn linnen.

Tot zover de lijst van milde gevers en geefsters (zie: Memorieboek p. 12s).

In 1793 werden er nieuwe banken gemaakt. In 1800 werd men wat dapperder. Op het dak werd een torentje gebouwd met daarin een klein klep-klokje. Op 3 september 1804 heeft Mgr. Joannes Baptista van Velde - de Melroy, gewezen bisschop van Roermond en wonende te Grave, hier het vormsel toegediend aan vormelingen uit Veldhoven, Zoelst en Valkenswaard. Het hoogwaardig gezelschap bleef op de pastorie eten. In 1807 werd voor f 72-13-8 een nieuwe zilveren ciborie gekocht.

In 1815 werd het schip van de oude parochiekerk in Dekker (in 1798 aan de katholieken teruggegeven, maar niet meer in gebruik genomen) afgebroken. De bouwvallige kerk leverde gevaar op. De afbraak van leien, steen, ijzer, houtwerk, etc. bracht ongeveer f 1.300,-- op. Voor dit geld werd een nieuw rieten dak gelegd, dat met arbeid en verteringen der vrachten, gratis door parochianen gedaan, alsook het verhogen der beide gevels van de kerk en andere reparaties f 800,--

costte. Ook werd een nieuw klokje, wegende 147 oude ponden, gekocht, wat met hangen mee f 200,-- kostte. Ten slotte werd de kerk van binnen en van buiten geveerd en gewit en ook de altaren werden geveerd, alles tesamen voor f 174,-- (Groot Rekenboek, p. 239). De grafsteen van pastoor Gerardus Verhebbelen (1556 - 1559) kreeg een eervolle plaats voor het hoogaltaar.

Langzaamaan begonnen de katholieken zich te onttrekken aan de druk van een ruim 150-jarige protestantse overheersing. In 1818 kreeg Veldhoven zijn eerste katholieke onderwijzer in de persoon van Joannes Sloots. Men wilde graag een nieuwe echte kerk hebben of men wilde op zijn minst de bestaande schuurkerk vergroten en verfraaien. De kerk werd het symbool van een groeiend katholiek zelfbewustzijn. Ook het aantal parochianen werd steeds groter. Er was maar één grote moeilijkheid. Geld om te bouwen was er niet.

Uit de weinige dokumenten, die uit die tijd in het Archief bewaard zijn gebleven, valt op te maken, dat de jaarlijkse inkomsten (kerkeschaal ruim f 60,--, huur van den dries bij de kerk f huur van een stukje land in het D'Ekker f 1-7-0 en huur van de "gestoeltjens" f 22-1070) ongeveer f 90,-- bedroegen. Het traktement van de pastoor bedroeg f 250,--. Dit traktement werd betaald uit de kerkegelden, die voor iedere kommunikant 45 cent bedroegen, maar door vele onvermogenen niet betaald werden. Daarom moest jaarlijks uit de kerkeschaal bijgepast worden "het een jaar 25, het ander 30 of meerder guld".

Voor de kerk bleef ieder jaar dus ongeveer f 60,-- over, waarvan ieder jaar betaald moesten worden "f 6,-- aen kerkemeijd voor schueren en vagen, f 10,-- aen koster, f 4,-- aen misbrood (= hosties) en f 20,-- voor leveren van wijn en wasschen (= het wassen van het kerkelinnen)". Voor onderhoud van kerk en pastorie, en voor aanschaf van nieuwe paramenten en inventaris was men veelal aangewezen op giften of bijzondere kollekten (zie: Kerekenboek, p. 13, linkerzijde).

De gedachten gingen daarom uit naar het vergroten en verfraaien van de bestaande schuurkerk. Tevens moest de pastorie verbouwd worden.

Aan Gerardus Verheijden, bouwmeester uit Meerveldhoven, werd opdracht gegeven om een begroting, te maken voor de verbouwing van de "pastorijhuizinge" en schuurkerk. Zijn deklaratie is in het Archief bewaard gebleven. Aangaande de schuurkerk schreef hij:

" 1819 21 februarij.

" Op ordre als boven (= den Eerwaerden Heer n.n. Antonisen, Pastoor te Veldhoven), vizitatie gedaen aen de schuurkerk te Veldhoven, de zelve in alle haere bezondere deelen op genieeten, de nodige veranderinge aen de zelve geregeld.

" De kosten deswegens berekend, zo in matrialen als arbeidsloonen, zamen ten bedragen van f 1810-6-0. Daer van een spesefique lijst geformeerd, den zelve (: op ordre van Eerra. Heer voert.): aen J.F. de Wit (= burgemeester van Veldhoven en Meerveldhoven)

" ter hand gesteld, op dato voors.

" Voor welke vizitatie, opmetinge, regelen der nodige veranderinge, berekenen der kosten zo van matrialen als arbeidsloonen,

" formeeren van spesefique lijst etz. mij komt agtien guldens,

" dito f 18-0-0. "

In 1825 werd een nieuwe soortgelijke opdracht verstrekt aan P.Klessens

uit Eersel. Zijn plan en begroting zijn niet bewaard gebleven. Waarschijnlijk was het wel wat voordeliger, want in 1828 werd hem voor al zijn moeite maar f 4,-- uitbetaald.

Minstens twee rekesten werden door het kerkbestuur ingediend bij "de Directeur-Generaal voor de zaken van den Katholijken Eeredienst voor het koninkrijk der Nederlanden en het Groot-Hertogdom Luxemburg" om subsidie te verkrijgen uit 's Rijks schatkist. Het antwoord op een rekest is nog te vinden in het Archief. Het is gedateerd: Brussel 27 maart 1826 en luidt als volgt:

" Gezien een adres van Pastoor en Kerkmeesters der R.C. Gemeente " te Veldhoven, in Noord-Brabant, daarbij met herinnering aan " een vroeger rekwest, verzoekende om onderstand te bekomen ter " herstelling der Kerk aldaar,

Gelast ter kennis te brengen van de rekwestranten dat wanneer de reden welke Zijne Majesteit tot nog toe niet veroorloofd heeft op het algemeen rapport van de Directeur-Generaal nopens de verbetering van R.C. Kerkgebouwen te beschikken, zal hebben opgehouden te bestaan, er ten aanzien van het vroegere verzoek der Rekwestranten eene nadere voordragt aan den Koning zal worden gedaan.

Zullende afschrift dezer aan hun worden gezonden tot narigt. " Bij afwezigheid van de Directeur-Generaal was de brief ondertekend door de sekretaris bij het Departement P.J. L'Ortije. Op een fraai ambtelijke wijze kreeg het kerkbestuur "nul op het rekest".

Bij alle plannen maken en het wachten op subsidie gebeurde er niets. Pastoor Antonissen was de zeventig gepasseerd. De Abdijs van Postel was opgeheven. Grote steun van de veelal arme parochianen was niet te verwachten. Noodzakelijke reparaties bleven achterwege en de schuurkerk raakte onderkomen.

Op 29 juni 1826 stierf pastoor Jacobus Antonissen. Hij werd begraven op het kerkhof bij de oude toren in het D'Ekker. De beide kerkmeesters Henricus van den Wildenberg en Josephus van Esbeek-togen naar Schijndel om aan Antonius van Alphen, vikaris apostolicus van het voormalige Bisdom 's-Hertogenbosch mee te delen, dat Veldhoven vakant was. Tevens vroegen zij aan de vikaris verlof om volgens het plan van P. Klessens schuurkerk en pastorie te mogen verbouwen. Dit verlof werd gegeven.

18 Juli 1826 arriveerde Gerardus Verhoeven te Veldhoven, priester van het Vikariaat van 's-Hertogenbosch en benoemd tot pastoor van de H. Caecilia-parochie. In Rekening en Verantwoording van het jaar 1826 schreef hij: "onze ellendige schuurkerk".

Verschillende deskundigen adviseerden hem niet tot verbouwing van de schuurkerk over te gaan. De éénsteen muren zouden waarschijnlijk te zwak zijn. Heel de verbouwing zou een hoop geld kosten. Dit geld was beter besteed aan de bouw van een geheel nieuwe kerk. Met goedkeuring van Vikaris A. van Alphen werd het plan van P. Klessens nu verworpen en besloot het kerkbestuur definitief tot het bouwen van een nieuwe kerk over te gaan. Het zou nog jaren duren voor pastoor G. Verhoeven op 23 oktober 1835 de eerste H. Mis in zijn nieuwe kerk kon opdragen.

Op 19 oktober 1829 werd door het kerkbestuur het eerste rekest ver-

zonden naar Koning Willem I om subsidie te vragen voor het bouwen van een nieuwe kerk. Als motivering werd gezegd:

" dat er te Veldhoven tot uitoefening van den R.C. Godsdienst " geoccupeerd wordt eene Schuurkerk, welke tot dat einde teene-maal ongeschikt is, als zijnde te klein, te laag, te zwak, te rumathiek en uit hoofde van haar rieten dak zeer veel aan ge-vaar van brand blootgesteld, te meer daar zij van met stroo gedekten huizen omringd is; bovendien is zij geheel versleten in vloer, glazen en ramen, daar de ondervinding heeft doen zien, dat zij binnen de tien jaren tweemaal is uitgestolen ge-worden. Dat om tot vernieuwing der kerk over te gaan, als welke uit hoofde harer zwakte, kleinte en laagte niet gerepa-reerd, ten deelen vernieuwd nog vergroot kan worden, het de supplianten aan fondsen ontbreekt, en zij geensints hunne hoop op de geldelijke bijdragen der ingezetenen kunnen vestigen, als bestaande deze voor het grootste gedeelte uit geringe land-bouwers en wevers, wiens vermogen niet toelaat de vernieuwing " te kunnen doen daarstellen. " (Groot Rekenboek p. 242)

Het is een trieste beschrijving van de schuurkerk, die eens "tot de fraaiste schuurkerken in onze Meierij" gerekend kon worden. De eerste schuurkerk van Veldhoven had 95 jaar dienst gedaan, de tweede schuurkerk was reeds na 45 jaar rijp voor de sloop.

Aanhalingen uit:

- 1) Kerckenboek van de Catolijcke Kerck van Sonderwijck-Velthoven.
 - 2) Algemeen Kerkereken- en notitieboek.
 - 3) Memorieboek.
- (Archief Pastorie St. Caecilia Veldhoven)

2. Aanvulling op hoofdstuk VII, jaargang 2, afleveringen 7 en 8
(Par.archief St.-Caecilia, Veldhoven)
(door Th.A.kuypers, pastor te Veldhoven)

JOANNES CUIJPERS 7-12-1686 Antonius	X	JOANNA
ARNOLDUS CUIJPERS 13- 3-1694	X	AEGYDIA
JOANNES NICOLAUS CUIJPERS 1- 3-1721 Nicolaus 22- 2-1723 Henricus 17- 8-1727 Maria 25- 4-1730 Balthazar	X	MARIA ADRIANI VAN BEEK (Verbeek)
BALTHAZAR CUIJPERS 11- 2-1781 Joanna Maria	X	JOANNA MARIA VERKODWEN
CORNELIUS CUIJPERS (ex Ges- tel) 2- 1-1800 Nicolaus	X	HENRICA V.D. SANDEN (ex Veldho- ven)

3. DE MANNELIJKE LIJN IN DE STAMBOOM VAN M.F.J.N. VAN CUYCK, geb.
29-4-1970 te Best, Oranjestraat 54, Best.
(door W.J.M. van Cuyck, Bèstseweg 3 te Oirschot).

- I. THEODORUS
geboren: p.m. 1575
- II. JOANNES, zoon van Theodorus
a. geboren: p.m. 1600
b. gehuwd met Paula
- III. PAULUS, zoon van Joannes en Paula
a. gedoopt: 11-5-1625, Oirschot
b. gehuwd op 20-2-1650 met Mariken, dochter van Hendrik Vlem-
minex
- IV. JOANNES, zoon van Paulus en Mariken
a. gedoopt: 19-10-1650, Oirschot
b. gehuwd op 3-9-1679 met Maria, dochter van Willem van de
Velde
- V. PAULUS, zoon van Joannes en Maria
a. gedoopt: 8-10-1688, Oirschot
b. gehuwd op 29-1-1713 met Maria, dochter van Willem Snel-
laerts
- VI. CORNELIS, zoon van Paulus en Maria
a. gedoopt: 16-1-1717, Oirschot
b. gehuwd op 6-5-1736 met Willemijn, dochter van Martin Snel-
laerts
- VII. WILHELMUS, zoon van Cornelis en Willemijn
a. gedoopt: 2-10-1742, Oirschot
b. gehuwd op 4-2-1858 met Johanna Huiskens
c. Overleden: 19-4-1816
- VIII. NICOLAAS, zoon van Wilhelmius en Johanna
a. gedoopt: 25-12-1772, Oirschot
gehuwd op 31-10-1802 met Clara, dochter van Lijmhert Snel
laerts
c. overleden: 13-5-1830
- IX. PETER, zoon van Nicolaas en Clara
a. geboren: 20-5-1811, Oirschot
b. gehuwd op 4-2-1858 met Johanna Maria van de Ven
c. overleden: 31-7-1888
- X. NICOLAAS, zoon van Peter en Johanna Maria
a. geboren: 2-1-1859
b. gehuwd op 6-11-1885 te St.-Oedenrode met van Genugten
c. overleden: 9-2-1925
- XI. FRANCISCUS ANTHONIUS, zoon van Nicolaas en Maria:
a. geboren: 7-3-1897, Oirschot
b. gehuwd op 2-2-1926 te Tilburg met Anna Maria Adriana Telesen

- XII. MARTINUS FRANCISCUS MARIA, zoon van Franciscus Anthonius en
Anna Maria Adriana
a. geboren: 21-1-1935, Oirschot
b. gehuwd op 6-2-1961 te Oss met Franciska Johanna Maria
Megens (geb te Berghem)
- XIII. MARTINUS FRANCISCUS JOSEPMUS NICOLAAS, zoon van Martinus Fran-
ciscus Maria en Franciska Johanna Maria
geboren: 29-4-1970 te Best

XII. OIRSCHOTSE LEENGOEDEREN (OIRSCHOT EN BEST)

Wordt in de volgende aflevering voortgezet.

XIII. DE KONFLIKTEN VAN HET GESLACHT DE MERODE OVER DE HELFT VAN DE
HOGE, MIDDELBARE EN LAGE JUSTITIE VAN OIRSCHOT.

(door J. Vriens)

Op het Rijk-sarchief in Noord-Brabant bevinden zich in het Archief van de Raad van Brabant drie dikke banden en een groot aantal losse processtukken, die alle handelen over de procedures die de half-heer van Oirschot, tevens half-heer van Hilvarenbeek, voerde tegen de hertogen van Brabant, later de Staten-Generaal, en tegen het korpus ende inwoners van Oirschot (1). Zoals bekend, was Oirschot verdeeld tussen de heer van Oirschot en de hertog van Brabant. Enerzijds was Oirschot dus een heerlijkheid, anderzijds een hertogsdorp. Dat was vanouds al zo. Reeds in 1298 vinden we in een oorkonde: "Jan II, hertog van Brabant, en Daniël, ridder van Oirschot, beurtelings petroons van de kerk en de prebendale beneficië van Oirschot, bevestigen gezamenlijk de statuten van het kapittel van Oirschot van 12 november 1293." (2) Met tweeën iets bezitten schijnt om moeilijkheden te vragen, vooral als de ene wat hoger geplaatst is, zoals in Oirschot, waar eeuwen over de jurisdictie is geprocedeerd. Op 14 april 1320 verkocht Wouter (Walter) van Oirschot, zoon van ridder Deniken van Oirschot, voor schepenen van 's-Hertogenbosth, de halve heerlijkheid van Oirschot aan Rogier van Leefdael met de hoge, middelbare en lage justitie, voor zover die zijn helft bedroeg, want het andere deel was van de hertog (3). Na deze koop heeft Van Leefdael, met akkoordbevinding van hertog Jan van Brabant, het schependomszegel gewijzigd, omdat Van Leefdael de jurisdictie van Oirschot nevenschikkend aan de hertog bezat en niet onder hem. Althans zo meende hij. Het schependomszegel van Oirschot kwam er aldus uit te zien: Een rondeel met aan de rechterkant van het zegel, de wapenen van de

door de aartshertogen teruggekocht met het geld van de ingezetenen van Oirschot, die kennelijk niet zoveel op hadden met Floris van Merode, zoon van de laatstgenoemde Richard. In de oorkonde van 24 november 1614 zeggen Albertus en Isabella, dat zij in 1606 al een rekest van de inwoners van Oirschot hebben ontvangen, waarin deze verzoeken om vanwege "genegenheid" voor de hertogen, onder diens onmiddellijke gehoorzaamheid te mogen terugkeren. Tot dat doel hebben de inwoners van Oirschot aan de hertogen 3000,-- gulden aangeboden, in de lichte en kinderlijke veronderstelling dat de tesorier van Brabant de rest zou bijpassen van de schuld van 5958 gulden en 13 stuivers die het hertogdom had inzake het pandschap van de half-heer van Oirschot over de hertogelijke helft. Dat ging natuurlijk niet door, Want de hertogen wilden hiervoor geen cent uitgeven.

Omdat de inboorlingen van Oirschot echter zeer verlangden om onder het gezag van de hertog terug te keren zijn zij geweldig gaan sparen, alhoewel zij bevreesd waren voor "de verontwaardiging van haar heer Pandheer". In 1614 waren zij in staat om het gehele bedrag van het kapitaal van de verpanding van 1558 in te lossen.

Hierover en over de genegenheid en trouw van die van Oirschot waren de aartshertogen zeer verheugd en ze namen het geld dan ook dankbaar aan om de hertogelijke helft van Oirschot te verlossen van de heer Van Merode. Aangezien de termijn van de verpanding pas verliep in 1618 beloofden de hertogen nooit meer iets te verpanden van hun deel van Oirschot:

..... Ende voor dank der toegenegentheid van die van Oirschot, ende den dienst die sij Ons sullen doen in dit geval, beloven wij hier voor Ons, ons hoiren(sici) en successeuren, hertogen en hertoginnen van Brabant, van niet te verkopen, te veraliëneren (= vervreemden) oti meer te verpanden de Heerlijkheid en dependentiën in het geheel (sic!) off ten deele.

Item willen en bevoelen (wij), dat alle en eenieder der ingezeetenen en bewoonderen van Oirschot en appendentiën, genieten vreedelijk van haere privilegiën, costuymen en oude observantiën."

Verder wordt bepaald, dat de schout van Kempenland en de schepenen, gerworenen, kerkmeesters, Heilig-Geestmeesters van Oirschot de "denominatie" zullen hebben van drie personen die bekwaam zijn voor het ambt van sekretaris of klerk van de schepenen, bovendien zullen zij de denominatie hebben van zes personen voor de twee vorsterschappen. Uit deze denominaties zal de hertog, of degene die daarvoor aangewezen zal worden, moeten kiezen.

Voorts wordt bepaald, dat de schout van Kempenland, in casu Francois Prouveur, "officier absoluut zal wezen in Oirschot" in kriminele en civiele zaken zonder enige bemoeienis van de hoog- en laagschout van 's-Hertogenbosch (3).

Niet in de oorkonde staat, maar het is later wel zo voorgesteld in een advies aan de Staten-Generaal, dat door deze ontlening de schepenen werden afgezet en bij hun nieuwe inauguratie de eed moesten afleggen op de naam van de hertog van Brabant alleen.

Zo benoemde de hertog alleen uit de voordracht en het was de schout en schepenen dus niet meer toegestaan om te staan over akten die van Floris van Merode zouden uitgaan. Op deze manier werd ook belet dat

de schout gerechten hield in de naam van Floris, als mede-heer van Oirschot. De facto werd Floris, vanwege het verlies van het pandschap over de hertogelijke helft, ook nog buiten het bezit gesteld van zijn halve heerlijkheid die hem rechtens toekwam (9).

Floris van Merode liet dit natuurlijk: niet zonder meer passeren en na enige scherpe stukken over en weer tussen hem en het officie-fiscaal van Brussel, diende hij op 9 september 1619 een rekest in bij de Raad van Brabant te Brussel. Hierin zegt Floris, dat hij en zijn voorvaderen eeuwenlang in het vredig bezit zijn geweest van de uitoefening van de hoge, middelbare en lage justitie met alles wat daarbij hoort, de inkomsten uit heerlijke rechten, de kollatie en de prebende van de parochie van Oirschot. hij beroept zich hierbij op de uitgiftebrief van 1387 van hertogin Johanna van Brabant, die hier elders al is aangehaald. Floris geeft in zijn rekest wel toe dat Albert en Isabella, waarschijnlijk door onwetendheid, de officier-fiscaal van Brabant opdracht hebben gegeven de wet in Oirschot te verzetten, omdat de hertogen natuurlijk niet met de eigenaardigheden van ieder leen op de hoogte kunnen zijn. Hij verzoekt echter om weer in het bezit van de helft van de justitie van Oirschot te worden gesteld en met alles wat daarbij hoort (10).

De prokureur-generaal van Brabant laat het er echter ook niet bij zitten. Hij dient een reskriptie in mede namens de schout, schepenen en andere regeerders van Oirschot voor zover het hun geheel of gedeeltelijk aangaat. De prokureur zegt in deze memorie van antwoord op het rekest van Floris, dat het proces in feite niet voor de Raad van Brabant gevoerd mag worden, doch dat het heeft te dienen voor het Leenhof, omdat de heerlijkheden, dus lenen, worden gehouden van de hertog. Dat verder volgens de insteektie van de Raad van Brabant geen proces gevoerd kan worden dat zowel over possessoire als petitoire zaken tegelijk wil handelen (11).

Possessoir gaat over bezit en petiteir over het blote eigendomsrecht (12). Bezit en eigendaTijn twee verschillende Wi'lppen. In hoeverre de prokureur-generaal over petitoir kan spreken is niet duidelijk. De zaak is possessoir omdat zowel de halve-heerlijkheid als de heerlijke rechten daarin, lenen zijn en dus belit vormen maar nog geen eigendom.

Men blijft echter het recht van Van Merode op de halve jurisdictie betwisten. De reskribenten zeggen dat de officieren, die de heer Van Merode meent te hebben in Oirschot "stomme" officieren zijn. Hiermee bedoelen zij dat de dienaren van de heer Van Merode eigenlijk niets anders zijn dan rentmeesters of toezieners voor zover het de helft van Van Merode betreft ten aanzien van de inkomsten uit de boeten. De ambtenaren van Van Nierode hebben zich nooit bemoeid met de administratie en andere regering van Oirschot.

Voorts menen zij dat de kopie van de uitgiftebrief d.d. 1387 door hertogin Johanna geen deugdelijk bewijs is, maar slechts een simpele kopie die zelfs niet geautoriseerd is. In totaal voeren de reskribenten 99 artikelen aan in hun geschrift waarmee zij de rechten van Van Merode trachten te betwisten (13).

Intussen was het volop oorlog en vanwege de verwarde toestand in de Meierij, die nu eens Spaans en dan weer ten dele Staats was, sleepte

het proces zich, mede door de slechte verbindingen, voort tot 1650 (14)

Op 21 februari 1650 geeft de Raad van Brabant sententie in deze zaak. De raad zegt hierin, dat hij "na rijpe deliberatie" tot de slotsom is gekomen dat aan Floris van Merode de helft van de hoge, middelbare en lage justitie toebehoort met al den aankleve van dien en dat de justitie "...sijnen schouteth ende alle andere officieren ende die-naeren van justicye peyselijk ende vredelijk mogen excerceeren." (15) De moeilijkheid was nu, dat de sententie gegeven werd door een hof van een inmiddels vreemd geworden mogendheid na de vrede van 1648 te Munster. De executie van het vonnis van een nu "buitenlands" hof kon niet ten uitvoer worden gebracht. Zo zat de heer van Oirschot nog zonder resultaten!

Het korpus van Oirschot, de grenzen verzet ziende, had inmiddels in 1649 bij de Staten-Generaal, die nu in de rechten traden van de hertog van Brabant, om een onderzoek verzocht naar de vreemde toestanden in Oirschot.

In een resolutie van 23 december 1649 zeggen de Hoog »ogende Heren Staten-Generaal dat zij het rapport gelezen hebben van de heer Bronchorst, eerste gedeputeerde van de Staten-Generaal waar het de zaken van de Meierij betreft. In dit rapport staat het onderzoek dat de advocaat-fiscaal van de Raad van Brabant, nu te 's-Gravenhage, gedaan heeft over de privilegies van die van Oirschot. De Staten-Generaal komen nu tot de konklusie dat over deze zaak door de Oirschotse inwoners verschillend wordt gedacht, speciaal in de boezem van het bestuur van Oirschot. De heer Bronchorst en zijn mede-gedeputeerden is in ieder geval gebleken, dat hertogin Johanna bevolen heeft dat ieder jaar haar schout (van Kempenland) naar Oirschot zou gaan om samen met de aftredende schepenen, zeven nieuwe schepenen aan te stellen en te beëdigden. Tevens dat deze schepenen het volgende jaar, dus na hun aftreden, de gezworenen zouden zijn; tegelijk werden dan de achtmannen aangesteld voor de acht gehuchten van Oirschot, benevens de kerk- en Heilig-Geestmeesters, die met z'n allen de regering van Oirschot zouden uitmaken. De Staten-Generaal beslissen dat de "regering" van Oirschot zo zal worden vastgesteld en dat hiermee het privilegie van hertogin Johanna zal worden nagevolgd. Ze beslissen verder, dat als de "wet tot Oirschot zal worden verset", dat wil zeggen: als er nieuwe schepenen etc. komen, dat dan Hendrik de Bergaigne (van Vladeracken) voor deze keer tot schepenen zal aanstellen:jhr. Oeffele van Merode: president-schepenen, Cornelis Eckerschot, Goyart Bijmers en Hendrick Hobbelen op Spoordonk: schepenen, en tot gezworenen: Jan Diercx. van Dommelen, Aert Rutgers de Leest, Hendrick Dircx van Vluet en Jan Peters van Boxel. En dat verder dan gezorgd zal worden voor bekwaame lieden, van de nieuwe religie, voor de andere posten (16). Intussen zat Floris van Merode niet stil om de sententie van 21 februari 1650, door de Raad van Brabant te Brussel gegeven, te doen executeren. Hij richt een rekest aan de Staten-Generaal in 1650 waarin hij zijn moeilijkheden uiteenzet en uitlegt waarom de sententie van de zijde van de Raad van Brabant te Brussel zo laat kwam en dat, omdat nu de oorlog voorbij is, het uitvoeren van het vonnis niet meer kan geschieden door Brussel. Daarom verzoekt hij om brieven van at-

tache (17). Dit wil zeggen dat hij om papieren vraagt die aan de Brusselse sententie gehecht worden, zodat de sententie van het hof van Brussel door een ander gerechtshof, in casu de Raad van Brabant, bekrachtigd kan worden en executie mogelijk is (18).

De Staten-Generaal vragen hierover op 22 maart 1650 advies aan de Raad van Brabant te 's-Gravenhage (19). Deze antwoordt bij apostille d.d. 14 februari 1651 aan de Staten-Generaal dat hij, alvorens te kunnen adviseren, alle stukken die betrekking hebben op het proces gezien moet. hebben en hij aan Van herode exhibitie van alle stukken heeft gevraagd (20).

Inmiddels is heer Floris van Merode overleden op 14 april 1652 (21). Zijn zoon Maximiliaan gaat nijver verder in de voetsporen van zijn vader. In 1655 richt hij een rekest aan de Staten-Generaal waarin hij zegt, dat wijlen Floris, vanwege de apostille van de Raad van Brabant van 14 februari 1651, in Brussel is geweest en uit de kanselarij de stukken heeft gelicht en deze overgebracht heeft naar de Raad van Brabant in Den Haag, zodat de advocaat en prokureur-fiscaal de stukken zouden kunnen bestuderen. Door de Raad. te 's-Gravenhage is nog steeds geen advies uitgebracht (22).

Op 2 januari 1655 of 1656, dat is niet helemaal duidelijk, verzoeken de Staten-Generaal opnieuw om advies bij genoemde Raad (23). Het advies blijft maar uit en de Staten-Generaal proberen het opnieuw op 1 juni 1658, want steeds opnieuw rekestreert Maximiliaan om de eerder genoemde brieven van attache (24).

Tenslotte geeft de Raad van Brabant advies aan de Staten-Generaal op 12 november 1658. In dit advies staat dat de sententie van 1650 vanwege de hertog van Brabant door de Raad van Brabant te Brussel gegeven op het rekest van wijlen Floris van Merode wel en degelijk gemotiveerd is en dat de uitvoering ervan kan geschieden (25).

De Staten-Generaal verlenen dan op 14 november 1658 de brieven van attache waardoor de Brusselse sententie van kracht wordt (26).

Onmiddellijk na het van kracht worden van het vonnis ontstaan er moeilijkheden in Oirschot. Maximiliaan heeft meteen van zijn rechten gebruik gemaakt en is een paar weken nadat hij de brieven van attache gekregen heeft, het raadhuis van Oirschot binnengestapt en heeft de benoeming verlengd van alle vanwege de Staten-Generaal (als andere half-heer van Oirschot) aangestelde schepenen, zoals dat eerder geregeld was door de hier aangehaalde resolutie van 23 december 1649. De schout van Kempenland schrift hierover meteen naar de Staten-Generaal waarbij hij de gang van zaken uit de doeken doet om zelf niet in moeilijkheden te komen. Hij zegt dat aan Van herode, als half-heer van Oirschot, slechts een "stommen schouteth" ter beschikking staat "ter ontfangen van de helft der civiele en crimenele boeten en breucken". De processen in Oirschot worden echter door de schout van Kempenland aangespannen en deze doet ook alle verdere verrichtingen. Hij verzoekt daarom de Staten-Generaal dat zij hem instructie zullen geven wanneer het komende jaar de wet in Oirschot verzet wordt (27). Deze vragen op 25 december 1658 weer om advies aan de Raad van Brabant, die dit op 29 december van hetzelfde jaar verstrekt. In dit advies vertelt de Raad niets nieuws,, hij haalt de hele sententie van 1650 aan, waarop in 1658 brieven van attache zijn verleend, en onderlijnt het feit dat de

schout van Kempenland en de andere regeerders van Oirschot "peyselijk ende vredelic" hadden te gedogen dat de half-heer van Oirschot van zijn rechten op de helft van de justitie van Oirschot gebruik maakte (28). De heer Van Merode verstond hieronder ook het aanstellen, op toerbeurt, van schepenen en andere bedienaren.

Van Merode had geweldige kosten gemaakt in de talrijke processen die hij gevoerd had en deze kosten wilde hij nu verhalen, zoals het vonnis hem toestond, op de Prokureur-Generaal van de Raad van Brabant te Brussel en de regeerders van Oirschot, maar ook van Hilvarenbeek, waar een soortgelijk proces speelde. Hij kan dat verhaal alleen maar doen als hij de stukken die in het proces gediend hebben ter beschikking heeft. In zijn rekest vraagt hij deze zolang terug (29). Op 9 februari 1661 willigen de Staten-Generaal dit verzoek in (30). Het vervelende is nu echter dat de stukken zoek zijn. De tesorier-generaal Van Burgh verklaart op 23 november 1668, dat hij al zijn stukken heeft nagezien maar dat hij echter alleen gevonden heeft de kopieën van de sententie van 1650 en van de uitgiftebrief van 8 maart 1387 van hertogin Johanna (31). Op 9 maart 1671, als het te laat is, komen de stukken uit de boedel van de zwager van de overleden griffier Gillis van de Raad van Brabant weer voor de dag (32).

Door en vanwege al deze zaken komt het zover dat in 1672 de halve heerlijkheden Oirschot en Hilvarenbeek gerechtelijk verkocht worden op verzoek van Catharina Stevens, weduwe van Hendrik de Gort, die sekretaris van de Raad van Brabant te Brussel was (33).

De halve heerlijkheid komt nu aan de familie Sweërts de Landas, die onmiddellijk weer aan het procederen slaat over de rechten in hun halve heerlijkheid. In een later artikel hoop ik hierop terug te komen.

J. Wiens

Noten:

1. R.A.N.B.: Archief van de Raad en Leenhove van Brabant (verder af te korten als R.v..B.) inv. nrs. R 351-R 353.
2. H.P.H. Camps: Oorkondeboek van Noord-Brabant (in bewerking) akte 1298 april 17
3. "Oirschotse Oorkonden", in: Campinia, jaargang 1, blz. 42
4. R.A.N.B.: Archieven van de Tiendkommissies, inv. nr. 1251a en R. v.B. inv. nr. R 351, fol 2
5. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 352, fel 7-9
6. J.A.J. Becx: "Een Oirschots heerlijkheidswapen en de Meierijse Historie", in: "Brabants Heem", jaargang XVIII (1966) blz. 74 e.v.
7. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 352 fel 607-611
8. R.A.N.B.: Ibidem fol. 615-619
9. R.A.N.B.: Dokumentatie, Hoofdstuk VI, map Oirschot 2

10. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 351 fol 2-5
11. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 353 Lol .199
12. R.A.N.B.: Notities Drs'. H. Jacobs
13. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 353 fol 497-540
14. R.A.N.B.: Dokumentatie, Hoofdstuk VI, map Oirschot 2
15. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 351, fel 1-28
16. R.A.N.B.: Ibidem fel 82
17. R.A.N.B.: Ibidem fol 29-31
18. Karel Stallaert: Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamsche, Brabantsche en Limburgsche Oorkonden. (Leiden 1890) Eerste deel, blz. 103-104
19. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 351, fol 88
20. R.A.N.B.: Ibidem
21. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 353, Lol 403
22. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 351, fel 48
23. R.A.N.B.: Ibidem, fol 46
24. R.A.N.B.: Ibidem, fol 92
25. R.A.N.B.: Ibidem, fol 157
26. R.A.N.B.: Ibidem, fol 134
27. R.A.N.B.: Ibidem, fol 51-52
28. R.A.N.B.: Ibidem, Lol 215-216
29. R.A.N.B.: R.v.B. inv. nr. R 352, fol 135 e.v.
R.v.B. inv. nr. R 351, fel 257-258
31. R.A.N.B.: Ibidem, fel 243
32. R.A.N.B.: Ibidem, fel 469
33. R.A.N.B.: Ibidem, fel 557 en: J.A.J. Becx: a.w.

XIV. DE OUDE KEMPISCHE GILDEN

1. Inleiding

Zoals in de laatste aflevering aangekondigd, zullen wij gedurende de komende 3 á 4 jaren in onze periodiek een hoofdstuk wijden aan de publikatie van de oude stichtingsoorkonden, reglementen en de wetenswaardigheden uit de nog aanwezige oude memorieboeken onzer Kempische gilden. Wij doen dit om onze lezers te attenderen op de historische

importantie en betekenis van het gildewezen en om de 20ste-eeuwse gildebroeders via de oude formulering en door moderne interpretatie vanuit de oude maatschappelijke en religieuze achtergronden te konfronteren met hun oude en nieuwe gilde-idealen van broederschap, van protektie der zwakken en armen, van verdediging van recht en vrijheid en van de dienst aan God en de mensen. Het gilde heeft in ons ruimtevaarttijdperk niet enkel een folkloristische bestaansgrond. Het is juist de geest der oude christelijke gilde-idealen die, in nieuwe vormen gegoten, door alle tijden heen modern blijft. Het gildewezen is een der schoonste tradities in ons mooie Brabantse land. Deze geest uit een grijs verleden is blijven leven tot in onze dagen, zij het dan ook hier en daar latent, vaak alleen waarneembaar op schuttersdagen en tijdens gemeenthappelijke maaltijden van de broeders. Het is echter verheugend te kunnen konstateren, dat ook in onze tijd een groot aantal gilden zich bewust is geworden van de oude en moderne dienende en kulturele taak en van een bezielende rol te kunnen spelen in deze komputermaatschappij.

Een historisch onderzoek aangaande ons gildewezen in de oude archieven en de publikatie van alle desbetreffende wetenswaardigheden kunnen een uitstekende bijdrage leveren voor een reveille onder de gilden zelf en voor nog grotere belangstelling onder het publiek. Om deze reden hebben wij besloten, een aparte vaste rubriek in onze periodiek te openen, waarin de bronnen der Kempische gilden volledig en nauwkeurig worden getranskribeerd en geëxpliceerd.

Het GILDE is oeroud en omvat in het verre verleden geheel het zedelijk en stoffelijk leven der oude maatschappij. Be oorsprong lag in de heilige bossen van onze Germaanse voorouders, die het GEBILDE sloten, d.w.z. het verbond van vrije mannen tot onderlinge hulp en trouw, tot gezamenlijke offerande en gemeenschappelijke offermaaltijden. Dit karakter van het gilde is door alle eeuwen heen tot heden bewaard gebleven. Reeds spoedig werd het oorspronkelijke offergilde ook een strijdgilde (schuttersgilde) en het devies van de schuttebroeders was: "eer de goden en wees dapper". Godsdienstigheid en wapenbroederschap waien de krachtigste vormen van het openbare leven. in de middeleeuwen werd het gilde gekerstend. Het behield zijn godsdienstig karakter, koos zijn beschermheilige, onderhield zijn altaar in de kerk en vierde met uitbundigheid de jaarlijkse maaltijd op zijn patroonfeest. Het oude gildepatroon van de Germaanse tijd was ook in het christelijke gilde duidelijk te herkennen. Een geheel andere groep middeleeuwse gilden waren de ambachtsgilden. Mannen van eenzelfde bedrijf of ambacht sloten een verbond tot bevordering en bescherming van hun handwerk. Net het opkomen der vrije steden namen deze gilden toe in getal en aanzien. Ook hier weer het oude Germaanse patroon: godsdienstig ideaal, gezamenlijke maaltijden, militante geest. Zo nodig vochten zij, elk gilde onder eigen banier, aan de zijde der schuttersgilden voor altaar en haardstede. In de gildehuizen zetelde de kracht en de kern van de burgerij. Zaken van Stad, Vrijheid en Land werden hier met ijver behandeld en menige omwenteling werd in het gildehuis voorbereid. De gilden maakten als het ware de maatschappij. Hun programma was gebaseerd op broederschap, godsdienstigheid en strijd ter verdediging van recht en vrijheid.

In de 17e en 18e eeuw zien wij de grote neergang der gilden als gevolg van de geestelijke woelingen in deze periode. Het huidige gilde is vaak een historische herinnering, een folkloristische groep, en de gildebroeders zijn 20ste-eeuwers in een middeleeuws kostuum. Gelukkig valt er in de laatste jaren een enthousiaste herleving te bespeuren. Wij hopen, dat het oude idealisme in nieuwe vormen zal herleven. Naar het mag niet enkel een historische herinnering blijven. Zijn grondpatroon van onderlinge saamhorigheid en wederzijdse erkenning, van strijd voor recht en vrijheid, kan ook in onze moderne tijd grote idealen doen herrijzen. Het gilde van de 20ste eeuw kan een grote bijdrage leveren om de modus vivendi van onze tijd in goede banen te leiden door de oude gilde-idealen in nieuwe vormen voor te leven. Mogen onze komende publikaties hiertoe een bescheiden bijdrage leveren. (wordt vervolgd)

W. Klassen